

Bereikbaar groen

Groenstructuurplan 2020

Colofon

De Groenstructuurplan 2020 is opgesteld in opdracht van de gemeente Haarlem. De Groenstructuurplan 2020 is ook in te zien via de website www.haarlem.nl

Bestuurlijk opdrachtgever

Wethouder Maarten Divendal

Ambtelijk opdrachtgever

Diana Bakboord

Ambtelijk projectteam

Rob Koning, (Openbare Ruimte Groen & Verkeer, OGV)

Diana Bakboord (OGV)

Rob Elsenaar (OGV)

Erhard Fölmi (OGV, water)

Stefan Westerman (OGV, verkeer)

Dik Vonk (OGV, stadsecoloog)

Diederik Notenboom (Ingenieursbureau, IB)

Pernette Cameron (Economie & Cultuur, EC)

Maaïke Sillmann (ontwerper Stedenbouw & Ontwerp, S&O)

Martijn Dekker (ontwerper, S&O)

Joost van den Tillaart (S&O)

Peter de Weert (stagiaire, OGV)

Nico Kluwen (fin. Concern)

Evelien Hermans (Wonen Welzijn GeWWGZ)

Alies Breuer (Ruimtelijke Plannen, RP)

Cecile Hubers (Gebiedsmanagement, GM)

Jemme Schurer (Vastgoed)

Olga Vergers (Vastgoed)

Tekeningen

Bureau Alle Hosper

Opmaak en drukwerk

Vormgeving en Drukwerk

Juni 2009

Voorwoord

Bijna twee jaar geleden kwam vanuit de Haarlemse bevolking de roep om het groen in Haarlem beter te beschermen. Haarlem zou van de grote steden de meest verstedelijkte en minst groene stad in Nederland zijn. In de stad zijn inderdaad buurten met nauwelijks groen. Daarnaast kent Haarlem ook wijken die weliswaar behoorlijk groen zijn, maar waarvan de kwaliteit van het groen te wensen over laat.

Onze stad ligt in een prachtige omgeving, met in het westen het duinlandschap en in het oosten het polderlandschap. Om een betere balans in het groen in en om de stad te krijgen ligt onze prioriteit bij vier punten: het leefbaarder maken van de groenarme buurten, het bereikbaar maken van het groen buiten de stad, het behouden van het groen en het verbeteren van de kwaliteit van het groen. Omwille van een goede leefbaarheid streef ik er als wethouder Openbare ruimte naar, dat zoveel mogelijk Haarlemmers het groen in hun omgeving kunnen ervaren. We maken goede goede verbindingen naar het groen in en om de stad. Hierdoor kunnen de inwoners van Haarlem genieten van een mooie speelruimte voor de kinderen, een groenstrook langs het water, de parken, de plantsoenen of de mooie bomenrijen.

Met dit groenstructuurplan laten wij als gemeente Haarlem de komende jaren een aantal punten zien; hoe we het huidige groen in de stad gaan behouden, hoeveel groen wij als gemeente nastreven voor een goede leefbaarheid, op welke manier en waar wij de kwaliteit van de groene structuur willen verbeteren en hoe we het groen toegankelijker willen maken.

Dit plan stelt de politiek de komende jaren voor een grote uitdaging. Hoe gaan wij om met de beperkte ruimte die wij hebben? Het groenstructuurplan geeft goed aan wat wij met het groen willen, maar dit heeft consequenties voor de inrichting van de stad. Het heeft consequenties voor de wijze waarop de bouwopgave, die de gemeenteraad zich heeft gesteld, kan worden bereikt. De gemeente Haarlem heeft geen *uitbreidings* mogelijkheden maar moet juist *inbreiden*. Bij nieuwe ontwikkelingen strijden de te realiseren (verschillende) functies zoals wonen, sport, parkeerruimte, speelruimte, water en groen om de beperkte openbare ruimte. Al deze componenten betekenen dat de gemeente bij gebiedsontwikkelingen een afweging moet maken tussen kosten, ruimtebeslag en de ambitie om te bouwen. Deze weging is moeilijk en leidt niet altijd tot de keuze voor groen.

In een compacte stad als Haarlem is het zaak om alert te zijn op de kansen die zich voordoen om te ‘vergroenen’. Bij planvorming is integraal en goed samenwerken noodzakelijk. Omdat de ruimte beperkt is, is creativiteit van groot belang. Onderzoek naar mogelijkheden voor multifunctioneel grondgebruik is, in het spanningsveld tussen rood en groen, noodzakelijk. Dit alles kan alleen op een effectieve manier als planontwikkeling gezamenlijk tot stand komt.

Tot slot wil ik benadrukken dat investeren in het groen niet alleen winst is voor de groene leefomgeving, maar ook bijdraagt aan duurzame stedenbouw en aan onze ambitie om Haarlem in 2030 klimaat neutraal te laten zijn.

Maarten Divendal
Wethouder Openbare ruimte

Samenvatting

Met haar landschappelijke structuur is Haarlem een langgerekte stad; zeven kilometer bij maximaal vier kilometer. Het grootste deel van de stad bestaat uit compact gebouwde wijken. Het groen in Haarlem ligt hierdoor vooral langs de west- en oostrand van de stad. Met deze opbouw is in Haarlem het landschap altijd dichtbij.

Dit handelsmerk van Haarlem, de compacte stad in een groene omgeving, is een belangrijk uitgangspunt voor het groenstructuurplan.

De groene stadsranden en de grote groengebieden (parken, begraafplaatsen, een aantal sportvelden en volkstuinen) behoren tot de hoofdgroenstructuur. De hoofdgroenstructuur is vastgesteld in het Structuurplan 2020 en is beschermd. De ambities voor het groen tot 2020 zijn:

1. het versterken van de hoofdgroenstructuur,
2. het verbeteren van de kwaliteit van het huidige stedelijk groen,
3. het realiseren van goede recreatieve verbindingen naar het groen buiten de stad, maar ook tussen de grote groengebieden in de stad zelf en
4. het bieden van een richtlijn voor de hoeveelheid groen.

In dit groenstructuurplan staat waar in de stad de kansen liggen om de ambities te realiseren.

Op stedelijk niveau benadert Haarlem de richtlijn in de Rijksnota Ruimte van 75 m² groen per woning. Op buurniveau is dit niet het geval. Er zijn groenarme buurten die minder dan 10 m² groen per woning hebben. Hier wil de gemeente liefst meer groen toevoegen. Immers voor de leefbaarheid in de woonomgeving is voldoende groen belangrijk. Om het groen dat binnen de gemeente aanwezig is tenminste te behouden, is een gedifferentieerde groenambitie per type buurt opgesteld. Deze ambitie of richtlijn, geeft de ideale hoeveelheid groen per woning.

De groenambitie is bij stedenbouwkundige ontwikkelingen welliswaar richtinggevend, maar de gemeente zet wel hoog in op het halen van deze richtlijn (zie ook kadernota 2008/2009). Als ondanks alle (creatieve) inspanningen het toch niet mogelijk blijkt de richtlijn te halen, kan hiervan gemotiveerd worden afgeweken. De inspanning blijft wel steeds gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het groen. De kwaliteit van zowel bestaand groen als het groen dat nog ontwikkeld moet worden, heeft meer aandacht nodig.

Binnen de gemeente is een aantal instrumenten om de kwaliteit van het groen te versterken; bijvoorbeeld de Handboeken voor de inrichting van de openbare ruimte (HIOR), de groentoets en de gebiedsvisies. Bij het proces om te komen tot gebiedsvisies wordt groenexpertise betrokken en de kwaliteit van het groen wordt als onderwerp opgenomen in de nota's (visies). Bij uitbreiding van kwalitatief goed groen, is maatwerk op wijkniveau essentieel.

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Hoofdgroenstructuur

- 2.1 Inleiding
- 2.2 Verbeteren en uitbreiden van de (groene) dwarsverbanden met daarin *de grote groengebieden*
- 2.3 In standhouden, uitbreiden en aanvullen van de *hoofdbomenstructuur*
- 2.4 Ontwikkelen van *het Spaarne* als groenblauwe ruggengraat
- 2.5 Uitbreiden en verbeteren van het netwerk van *recreatieve routes* om het groen in en om de stad beter bereikbaar te maken
- 2.6 Verbeteren van de recreatiemogelijkheden in *de stadsrandengebieden*
- 2.7 Versterken van *de ecologische verbindingszones*

3. Buurtgroenstructuur

- 3.1 Inleiding
- 3.2 Liefst meer, maar niet minder groen in de buurten
 - 3.2.1 De groenkwaliteit en kwantiteit van buurten.
 - 3.2.2 Gedifferentieerde groenambitie
- 3.3 Snel en makkelijk naar het groen buiten de stad

4. Kwaliteit waarborgen is maatwerk

- 4.1 Kwaliteitsbenadering
- 4.2 Instrumenten voor een kwaliteitsimpuls van het groen
 - 4.2.1 Instrumenten voor de kwaliteit van bestaand groen
 - 4.2.2 Instrumenten voor de kwaliteit van groen in ontwikkelprojecten

5. Realisatie

6. Appendix

- 6.1 Begrippenlijst
- 6.2 Hoofdgroenstructuur
- 6.3 Haarlems Groen

1. Inleiding

Aanleiding voor het rapport

Dit groenstructuurplan is opgesteld in opdracht van de gemeenteraad.

Een aantal inwoners was gealarmeerd door het bericht dat Haarlem van de 30 grote steden het meest versteend zou zijn. Bovendien waren de inwoners bezorgd over de ontwikkeling dat bij uitbreiding van bebouwing de aanwezige hoeveelheid openbaar groen en het bestaande bomenbestand verminderden. De groep organiseerde zich in het burgerinitiatief 'Haarlems openbaar groen in de verdrukking' en sprak tegenover de raad haar onrust uit over de bestaande situatie in Haarlem. Dit geluid was de directe aanleiding voor de raad om op 5 april 2007 aan het college opdracht te geven voor het opstellen van een groenstructuurplan. Een groenstructuurplan met een gedifferentieerde groennorm. Deze groennorm moest bruikbaar zijn voor de toetsing van bouwplannen. Ook de hoofdbomenstructuur en een plan voor het verbeteren van de kwaliteit en de hoeveelheid groen in (de buurten van) Haarlem moest deel uitmaken van het groenstructuurplan.

De moeilijke opgave waar de gemeente voor staat

De gemeente staat voor opgaven die allemaal een beroep doen op de openbare ruimte. Haarlem is een compacte stad waarin ook de komende jaren gebouwd gaat worden. Het bouwen in de stad gebeurt zodat de buitengebieden gevrijwaard blijven van verstedelijking, maar het is tegelijkertijd een bedreiging voor de omvang van het bestaande groen in de stad. In het verlengde van de verstedelijkingsopgave spelen functies zoals waterberging, verkeersontsluiting en parkeren. Deze functies kennen elk een vaste norm, behalve de functie "groen". In het vigerende groenstructuurplan uit 1991 wordt wel gesproken over het toepassen van een Haarlemse groennorm, maar deze is nooit ingevoerd.

Waarop ligt het accent in dit rapport

Juist vanwege de concurrentie om de beschikbare ruimte in de stad, vindt het college het ook de komende jaren niet reëel om voor groen een vaste norm te hanteren. Wel biedt dit groenstructuurplan een richtinggevende groennorm als streefdoel bij gebiedsontwikkelingen. Dit streven is echter geen garantie voor het gelijk blijven of zelfs toenemen van de hoeveelheid groen in Haarlem.

Dit groenstructuurplan heeft de volgende doelen:

1. Het benoemen en vaststellen van de hoofdgroenstructuur van Haarlem en de ontbrekende schakels daarin.
2. Het bieden van bruikbare en heldere kaders bij gebiedsontwikkelingen.
3. In stand houden en verbeteren van de hoofdgroenstructuur waaronder de hoofdbomenstructuur.
4. Een betere bereikbaarheid en toegankelijkheid van het groen in en om de stad realiseren.
5. De hoeveelheid bestaand groen zoveel mogelijk proberen te behouden
6. Kwalitatief verbeteren van het groen

Kader

Het Groenstructuurplan 2020 is een groenuitwerking van het Structuurplan 2020 en vervangt het Groenstructuurplan uit 1991. Het fungeert als paraplu voor andere nota's over groenbeleid; het bomenbeleidsplan, het ecologisch beleidsplan, het speelruimteplan en de beheerplannen voor grootschalig groen. Ook in de recreatienota (1997) en in de Hior's staan uitwerkingen van het Groenstructuurplan.

Opbouw van de nota

Deze nota bestaat uit een hoofdnota en 2 bijlagen. In de hoofdnota staan voorstellen om het groen de komende jaren zo goed mogelijk te borgen en te verbeteren. Alle achtergrondinformatie en studies die nodig waren om te komen tot het groenstructuurplan, staan in bijlage 2. In bijlage 3 staan voorstellen voor verbetering van het groen in de wijken, de zogenaamde buurtspooorten¹.

De delen zijn als volgt opgebouwd:

De hoofdnota

Dit deel bestaat uit vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is de inleiding met de aanleiding voor deze nota. Het tweede hoofdstuk gaat over de groenstructuur op stadsniveau. Het derde hoofdstuk heeft betrekking op de groenstructuur op wijkniveau. In hoofdstuk 4 worden instrumenten aangereikt voor het beoordelen van bestaand groen, voor het verbeteren van de kwaliteit van het groen op stad- en wijkniveau (bestaand groen) en voor het nog te ontwikkelen groen.

In het laatste hoofdstuk staan projectvoorstellen voor realisatie van de groenambities.

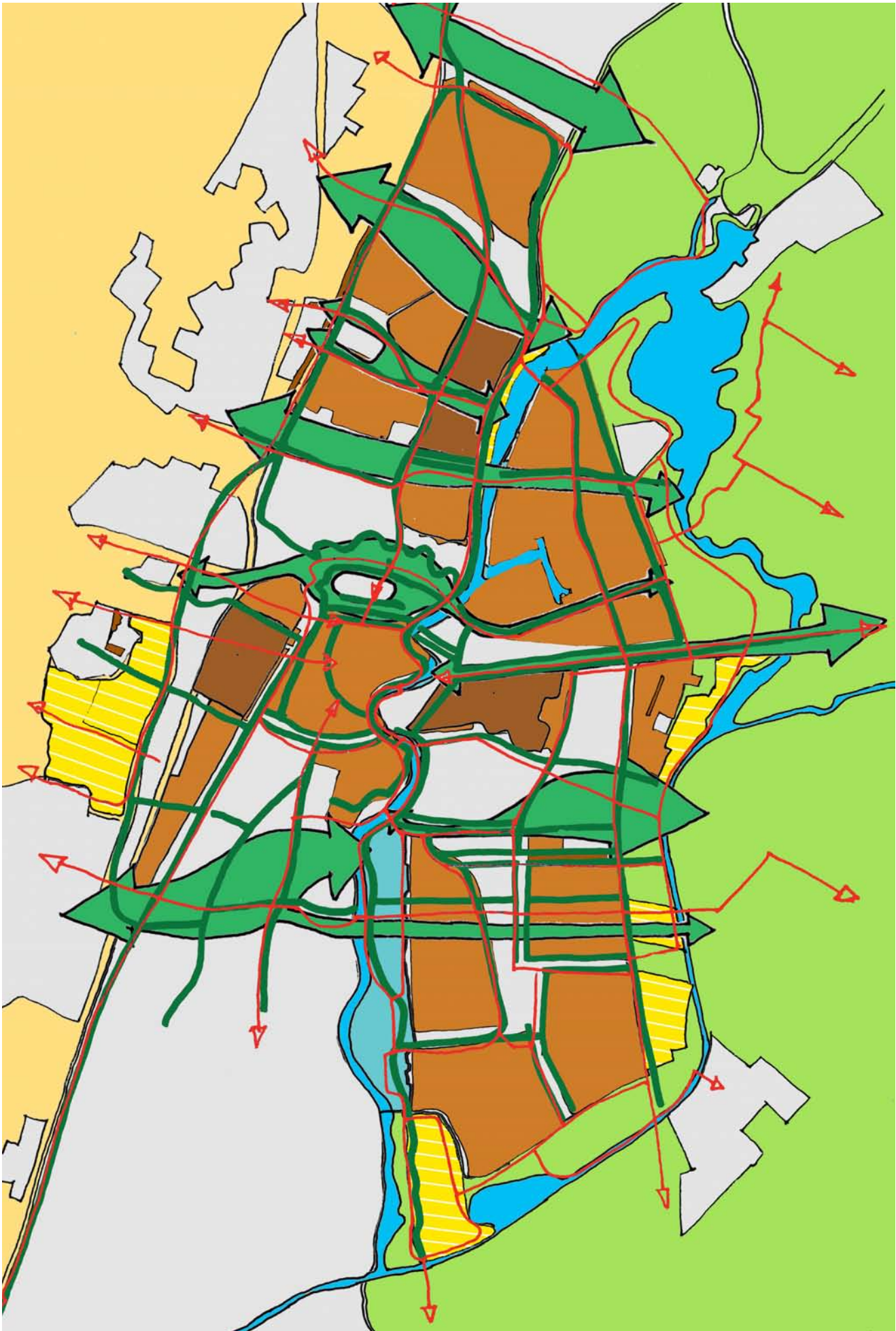
Bijlage 2

De achtergronden die zijn gebruikt bij het opstellen van het groenstructuurplan staan in bijlage 2. Een hoofdstuk besteedt aandacht aan de maatschappelijke betekenis van het groen. Een tweede hoofdstuk is de analyse van de huidige situatie en gaat over de landschappelijke hoofdstructuur en de stedenbouwkundige structuur van Haarlem. Tot slot zijn de beleidskaders van de gemeente aangegeven.

Bijlage 3

De buurtspooorten. Het is een inventarisatie van alle typen buurten in Haarlem op groen gebied. Hierin staan voorstellen om barrières te slechten, het omvormen en differentiëren van groen en verbeteren van de bomenstructuur in de buurten. Het gaat om voorstellen die mogelijk de komende jaren uitgevoerd kunnen worden via wijkcontracten, of parallel aan geplande reconstructies.

¹ De buurtspooorten geeft een analyse op wijkniveau

VISIE OP DE GROENSTRUCTUUR VAN HAARLEM

	duingebied / landgoederen
	bebouwing
	groen-blauwe ruggengraat
	veenweidegebied
	dwarsverbanden
	hoofdbomenstructuur
	groene routes
	te ontwikkelen gebieden
	wijken met groenarmoede
	zoekgebieden voor nieuwe buurtparken

2. Hoofdgroenstructuur

2.1. Inleiding

De hoofdgroenstructuur van Haarlem omvat de volgende elementen:

- de grote groengebieden zoals de parken, begraafplaatsen, volkstuinen en sportparken,
- de hoofdbomenstructuur,
- het Spaarne
- de recreatieve wandel- en fietsroutes,
- de groene stadsrandgebieden en
- de ecologische verbindingzones in de stad.

Deze hoofdgroenstructuur bestaat uit de lange noord-zuid gerichte landschappelijke structuren en de dwarsverbindingen. De structuur is van invloed op de kwaliteit en de beleving van de stad als geheel. Naast de hoofdgroenstructuur is er de groenstructuur van de wijken die de kwaliteit van de directe leefomgeving bepaalt.

De hoofdgroenstructuur ligt vast in het Structuurplan Haarlem 2020. De inspanningen die volgen uit dit plan zijn er juist op gericht om het groen in vooral de stadsrandgebieden te versterken. We willen daar het landschap recreatief aantrekkelijker en beter toegankelijk maken. De hoofdgroenstructuur zelf, dat wil zeggen de samenhang (structuren) die het stedelijk groen met elkaar verbindt, ligt nog niet vast. Dit groenstructuurplan is er op gericht om ook deze structuren vast te leggen en te versterken. Het versterken van deze structuren kan op de volgende manieren:

- Verbeteren en uitbreiden van de (groene) dwarsverbanden met daarin *de grote groengebieden*
- In standhouden, uitbreiden en aanvullen van de *hoofdbomenstructuur*
- Ontwikkelen van *het Spaarne* als groenblauwe ruggengraat
- Uitbreiden en verbeteren van het netwerk van *recreatieve routes* om het groen in en om de stad beter bereikbaar te maken
- Verbeteren van de recreatiemogelijkheden in *de stadsrandengebieden*
- Versterken van *de ecologische verbindingzones*

2.2 Verbeteren en uitbreiden van de (groene) dwarsverbanden met daarin *de grote groengebieden*

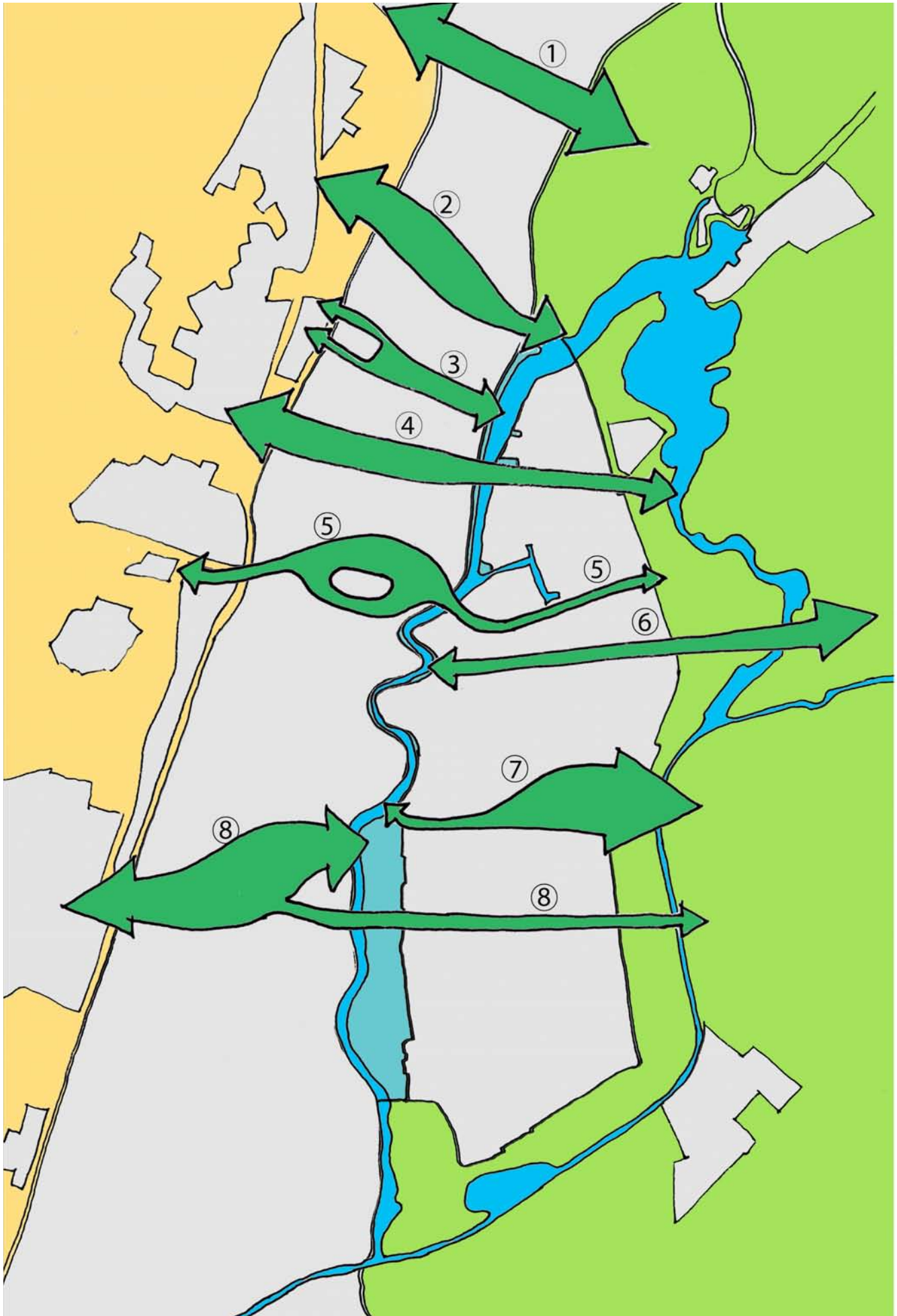
De grote groengebieden in Haarlem liggen geclusterd in groene dwarsverbanden. De oost-west verbindingen hebben een landschappelijke basis (zie bijlage 2) en vormen de groenblauwe aders (de sporten van de ladderstructuur). Ze bestaan uit de grote parken, de groenblauwe aders zoals de Jan Gijzenvaart, de Schoter- en Kloppersingel en delen van de stedelijke hoofdbomenstructuur en de belangrijke recreatieve routes voor wandelen en fietsen. Als de groene dwarsverbanden van parken en andere groenelementen op elkaar aansluiten, ontstaan doorgetrokken lijnen, een groene structuur. Het groenstructuurplan is erop gericht om deze ladderstructuur herkenbaar te maken door groengebieden met elkaar te verbinden. Dit kan door groengebieden toe te voegen, de bomenstructuur aan te vullen of recreatieve routes te creëren of te verbeteren.

Kansen voor versterken van de groene dwarsverbanden:

- Op het moment dat zich (stedenbouwkundige) mogelijkheden voordoen, kan de structuur tussen het Kleverpark en de Waarderpolder aangevuld worden via de zone

Spaansevaartstraat en Dr. Leijdsstraat. In aansluiting op een verbinding over de Waarderbrug tot aan de oostrand van de Waarderpolder vormt dit een waardevolle schakel.

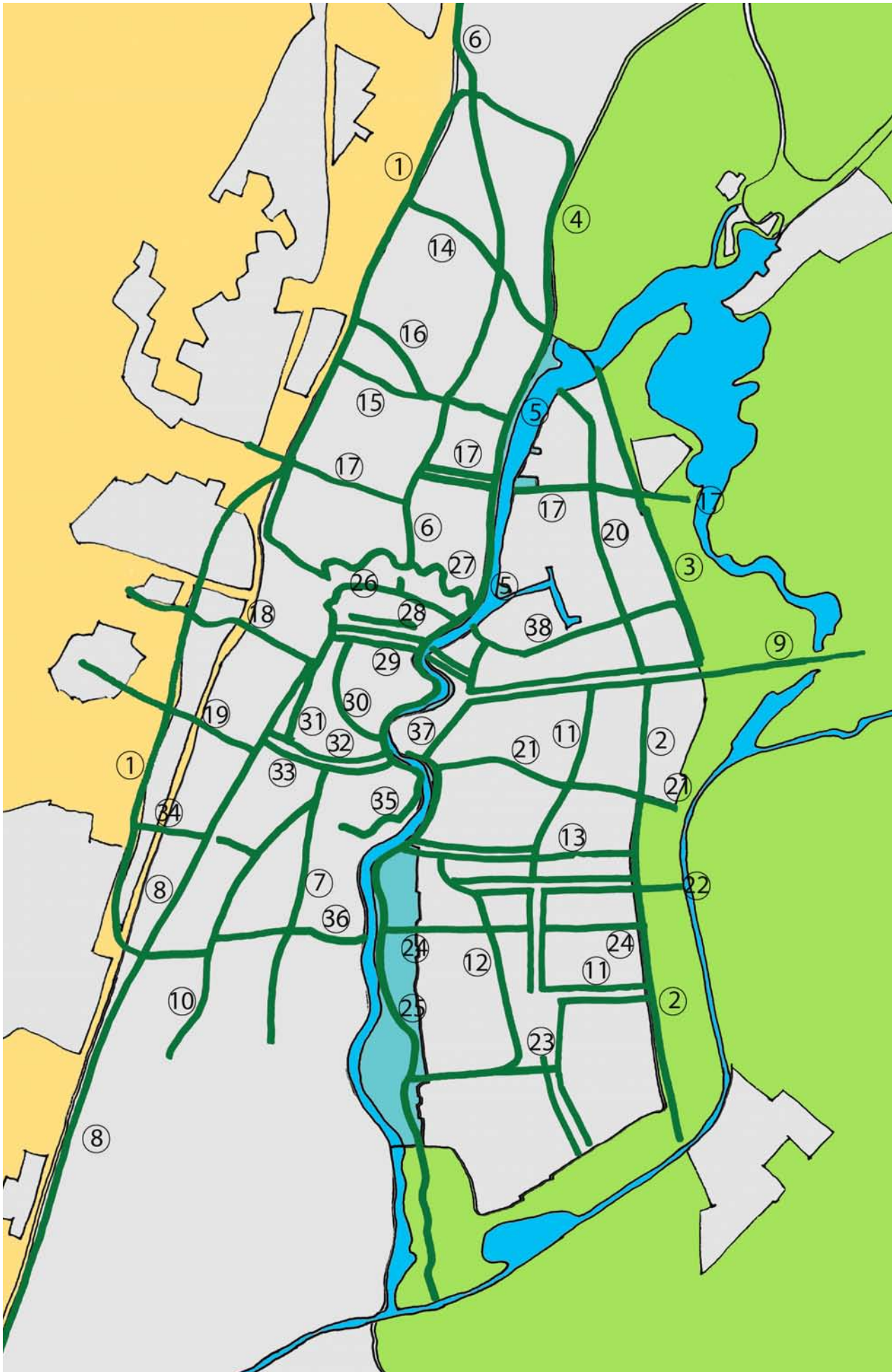
- Door de Parklaan en de Bolwerken via het Ripperdapark (onder het spoor door) met elkaar te verbinden, komt een mooie rondwandeling in de binnenstad.
- Schalkwijk kan met de Hout en de duinen verbonden worden door de Belgiëlaan als recreatieroute toe te voegen aan de groenstructuur. Met de komst van een pontje over het Spaarne wordt dit mogelijk.

VISIE OP DE GROENSTRUCTUUR VAN HAARLEM

	duingebied / landgoederen
	bebouwing
	groen-blauwe ruggengraat
	veenweidegebied
	dwarsverbanden :

- 1 slaperdijk
- 2 jan gijzenkade / schoterbos
- 3 zaanenlaan / zaanenstraat / orionweg
- 4 kleverparkzone / industrieweg
- 5 bolwerken / kenaupark / parklaan / ripperdapark / oudeweg
- 6 amsterdamse vaart
- 7 reinaldapark / schipholweg / zomervaart
- 8 de hout / belgiëlaan / floris van adrichemlaan

VISIE OP DE GROENSTRUCTUUR VAN HAARLEM

	duingebied / landgoederen		
	bebouwing		
	groen-blauwe ruggengraat		
	veenweidegebied		
	hoofdbomenstructuur :		
1	westelijke randweg / delftlaan	18	zijlweg
2	libellepad / fuikvaartweg / meerspoorpad	19	vlaamseweg / westergracht
3	langs de waarderpolder	20	oostweg
4	vondelweg	21	zomervaat
5	spaarndamseweg	22	boerhaavelaan
6	rijksstraatweg	23	hemmekespad
7	fonteinlaan / dreef	24	belgielaan / kennedylaan / floris van adrichemlaan
8	leidse vaart	25	noord schalkwijkerweg / zuid schalkwijkerweg
9	amsterdamse vaart	26	statenbolwerk / kennemerplein / prinsenbolwerk
10	wagenweg	27	bolwerken
11	prins bernhardlaan / amerikaweg / aziëweg	28	parklaan
12	europaweg	29	nieuwe gracht
13	schipholweg	30	nassaulaan / gedempte oude gracht
14	jan gijzenkade	31	wilhelminastraat
15	zaanenstraat / zaanenlaan	32	raamvest / gasthuisvest / kampervest
16	orionweg	33	raamsingel / gasthuissingel / kampersingel
17	kleverparklaan / spaansevaartstr / dr. leijsdstr / industrieweg / tot aan karperweg	34	pijlsiaan
		35	kamperlaan / paviljoenlaan
		36	spaarnelaan
		37	lange herenvest / gedempte herensingel / gedempte oostersingelgracht
		38	oude weg

2.3. In standhouden, uitbreiden en aanvullen van de *hoofdbomenstructuur*

Bomen vormen het groene kapitaal van de stad. Veelal bepalen bomen het karakter van de openbare ruimte. Een goed bomenbestand geeft continuïteit in het beeld, de beleving en in de groene uitstraling van de stad. In de hoofdbomenstructuur worden daarom die stedelijke structuren opgenomen die met hun bepalende bomenlijnen het karakter van de stad Haarlem weergeven. Dit zijn (zie ook kaart):

- De randen van de stad, met onder andere de Westelijke Randweg /Delftlaan;
- De belangrijke infrastructuurlijnen, zoals de Vondelweg en de Schipholweg;
- Overige routes met o.a. de Jan Gijzenkade en de route van de Kleverparklaan tot aan de oostrand van de Waarderpolder;
- Cultuurhistorische elementen en de Parklaan.

Het groenstructuurplan richt zich op het in standhouden, uitbreiden en aanvullen van de bepalende bomenlijnen. Op de kaart zijn de lijnen opgenomen die ruimtelijk en functioneel van belang zijn. Ten opzichte van de groenstructuurkaart in het Structuurplan 2020 is de hoofdbomenstructuur fijnmaziger. Deze uitbreiding is soms slechts een verandering van naamgeving, zoals de bomenrij tussen de Waarderpolder en de waterzuivering. Hier staat al een bomenrij, maar deze is tot nu toe niet bestempeld als onderdeel van de hoofdbomenstructuur.

Kansen voor de hoofdbomenstructuur:

In de hoofdbomenstructuur zijn ontbrekende schakels (bomenrijen) tussen de lanen. deze kunnen toegevoegd worden om de structuur krachtig te maken.

- Jan Gijzenkade (westelijk deel)
- Vondelweg (tussen Jan Gijzenkade en Eksterlaan)
- Spaardamseweg (tussen
- Prinsen Bolwerk en Zaanenstraat)
- Zaanenlaan (tegenover park)
- Kleverlaan (tegenover begraafplaats)
- Gedempte oostersingel Gracht
- Prins Bernardlaan (noordelijk deel)
- Amsterdamse Vaart (oostelijk deel)
- Leidsevaart
- Pijlslaan
- Amerikavaart (noordelijk deel)

In het bomenbeleidsplan wordt de hoofdbomenstructuur verder uitgewerkt. In dit plan wordt ingegaan op de hiaten in de bomenstructuur op wijkniveau. In het bomenbeleidsplan staat ook welke bescherming en welke groeiomstandigheden de bomen nodig hebben.

2.4 Ontwikkelen van *het Spaarne* als groenblauwe ruggengraat

Ook het Spaarne is noord-zuid georiënteerd. Hierdoor wordt de stad sterker geleed. Deze groen-blauwe ruggengraat wordt ontwikkeld als een recreatieve zone. Vooral in het noordelijke deel langs de Spaardamseweg is op recreatief gebied nog veel te winnen.

Kans voor het gebied rond het Spaarne:

- Het ontwikkelen van de Spaarndamseweg tot een groene promenade in de geest van het Spaarneplan.
- Het Spaarne wordt momenteel verder ontwikkeld voor waterrecreatie, met meer faciliteiten voor pleziervaart (aanlegplaatsen) en watergebonden activiteiten.
- Het landschap langs het Spaarne recreatief aantrekkelijker maken en beter toegankelijk.
- Ontwikkelen en bereikbaar maken van de Put van Vink.

2.5 Uitbreiden en verbeteren van het netwerk van *recreatieve routes* om het groen in en om de stad beter bereikbaar te maken

De recreatieve routes maken deel uit van de hoofdstructuur. Er is echter ook een sterke relatie met de buurtgroenstructuur. Voor de duidelijkheid van het rapport is er voor gekozen de recreatieve routes in hoofdstuk 3 te beschrijven.

2.6 Verbeteren van de recreatiemogelijkheden in *de stadsrandgebieden*

Het groen in de hoofdstructuur heeft door de landschappelijke structuur van Kennemerland een noord-zuid oriëntatie met dwarsverbanden in oost-west richting (de sporten van de ladderstructuur).

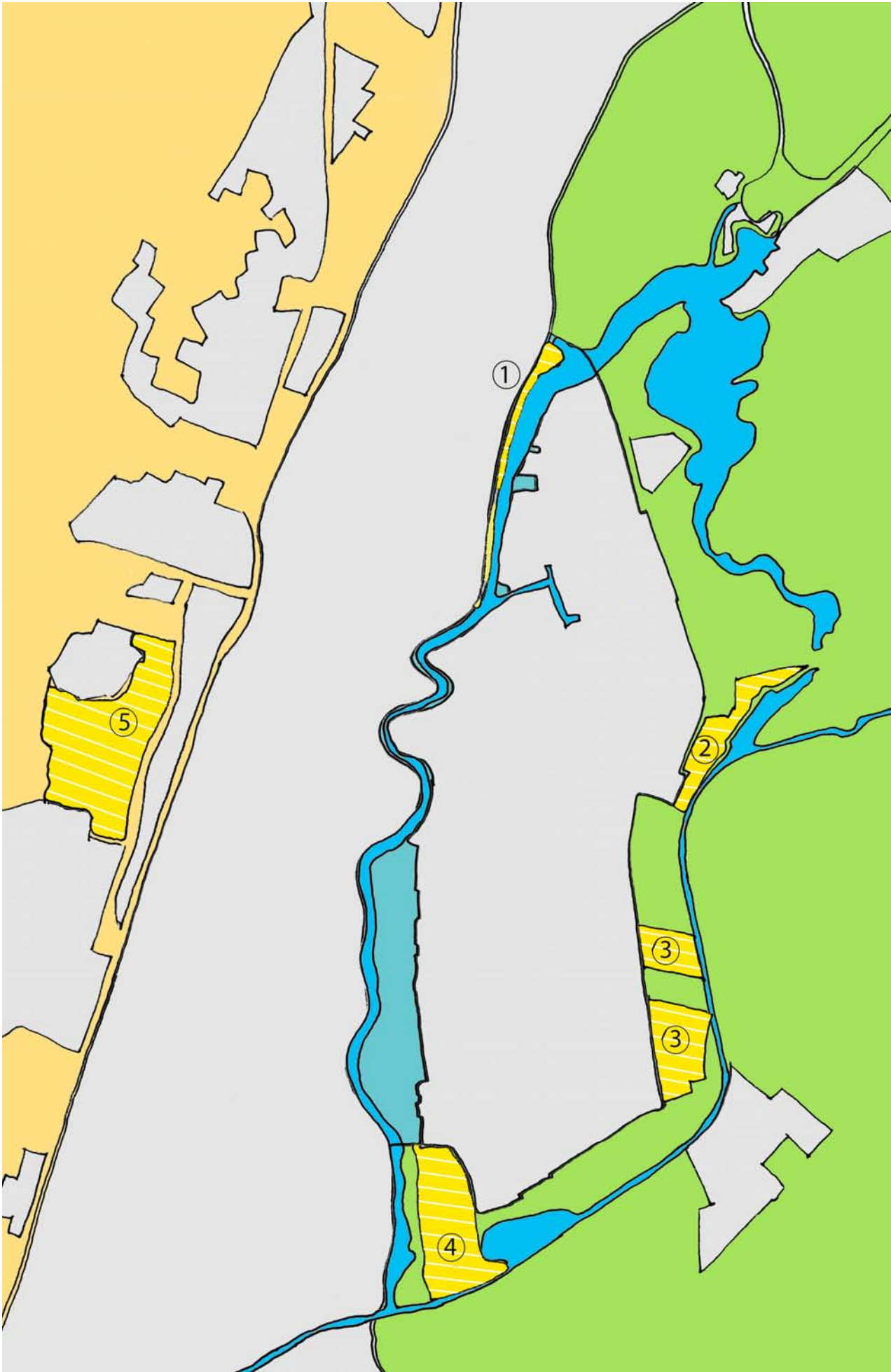
In het westen ligt het Westelijk Tuinbouwgebied dat nog grotendeels agrarisch is ingericht. Het gebied heeft goede mogelijkheden om aan te sluiten bij de kwaliteiten van landgoed Elswout.

Aan het oosten van de stad liggen, de Mooie Nel, de Ringvaart van de Haarlemmermeer, Spaarnwoude en het Hekslootgebied. Rond Schalkwijk worden recreatiemogelijkheden in de groene zoom ontwikkeld, zodat een groot aaneengesloten en recreatief aantrekkelijk groengebied ontstaat. Het karakter van deze plekken zal de kwaliteiten van het veenweidegebied hebben. Dit geldt ook voor de Zuiderpolder, waar ook mogelijkheden zijn voor recreatie ontwikkelingen. De ontwikkeling van de jachthaven bij Schoterog zal de recreatieve kwaliteit van de oostflank vergroten. Door de komst van de Schoterbrug wordt de groene oostflank beter verbonden met Haarlem Noord.

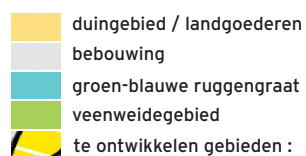
Kansen voor de stadsrandgebieden

Rond Haarlem zijn verschillende plannen in ontwikkeling:

- Bij het Westelijk Tuinbouwgebied, ligt het accent op het vergroten van recreatief medegebruik (fietsen, wandelen en varen). Het is een zoekgebied voor volkstuinten en deels wordt het gebied geschikt gemaakt voor natuurontwikkeling.
- Voor het Hekslootgebied gaat het om de verbetering van de ecologische kwaliteit en recreatief medegebruik.

VISIE OP DE GROENSTRUCTUUR VAN HAARLEM

- 1 spaarndamseweg
- 2 zuiderpolder
- 3 poelpolder
- 4 verenigde polders
- 5 groot elswout

- Bij de Verenigde polders gaat het zowel om het vergroten van het recreatief medegebruik zal wandelen en fietsen als het verbeteren van de ecologische kwaliteit door het in stand houden van het veenweidelandschap met het kenmerkende verkavelingspatroon met sloten.
- Mogelijkheden voor ontwikkeling van waterrecreatie zijn er in de Molenplas, de Mooie Nel, de Ringvaart en de Schouwbroekerplas.
- In de Zuiderpolder/ Liewegje is het veenweidelandschap minder goed herkenbaar, daarom zijn hier intensieve vormen van recreatie (manege, camping) mogelijk.
- In enkele delen van de Poelpolder is naast ontwikkeling van wandel en fietsroutes, ontwikkeling van intensieve recreatie mogelijk zoals het realiseren van volkstuinen, doetuinen en schooltuinen.
- Rond de Meerwijkplas ligt de nadruk op het kunnen maken van een rondwandeling, natuurontwikkeling en de mogelijkheid om in de plas te vissen.
- In Schoteroog wordt een jachthaven ontwikkend en in het zuidelijk deel is een recreatiegebied.
- Bij de Veerplas kan aan de westkant intensieve recreatie versterkt worden: outdooractiviteiten, zwemplas en oeverrecreatie. Aan de oostkant kan natuur met recreatief medegebruik ontwikkeld worden.

2.7 Versterken van de *ecologische verbindingzones*

Het ecologisch beleid van de gemeente staat in de nota Meer Natuur in Haarlem (1997). Dit jaar wordt de nota aangepast. De opvolger zal een uitwerking zijn van de ecologische structuur als beschreven en vastgesteld in het Structuurplan 2020.

In de regio Zuid-Kennemerland zijn drie ecologische hoofdzones:

1. De duinzone, inclusief binnenduintrand. Hier is het groen, zandig, droog en gedeeltelijk bebost. Het duingebied is een kerngebied van de nationale ecologisch hoofdstructuur (Natura 2000 gebied nr....) en is onderdeel van een internationale natuurzone.
2. De stedelijke zone (binnen de gemeentegrens). Deze bestaat uit de groene stadsranden en het groen binnen de bebouwing.
3. De veenweide zone, een open, vochtig tot nat gebied met veengrond. De Mooie Nel, Buitenliede, Binnenliede en de Ringvaart vormen de noord-zuid gerichte ruggengraat van de ecologische hoofdstructuur. Het Hekslootgebied en de Spaarndammerpolder horen tot de nationale Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Stedelijke zone

De stedelijke ecologische zone ligt binnen de hoofdgroenstructuur. Op enkele plekken is de keuze gemaakt om het groen op ecologische wijze in te richten. Er is ook een aantal structuren in de stad waar ecologie één van de hoofdfuncties is: de bermen langs de spoorlijnen, de zone langs de Jan Gijzenvaart, de verbindingzone Aerdenhout-Haarlemmerhout, en alle grote stadsparken. Het is belangrijk om deze soortenrijke plekken in stand te houden, omdat ze niet vervangbaar zijn. In Haarlem zijn de ecologische meest waardevolle plekken het rietmoeras

langs de Ringvaart in de Poelpolder, het Vogelbosje Eindhoven, de Stinsemilieus² en de bloemrijke schrale graslanden. Het Hekslootgebied en de Verenigde Polders zijn beschermde weidevogelgebieden. Groengebieden die versterkt en beschermd worden als ecologisch waardevol zijn apart aangeduid op de themakaart groen in het Structuurplan 2020.

Binnen het stedelijk gebied is een zonering van vrijwel geen natuur in het stadscentrum naar meer natuur via de woonwijken en parken naar de stadsranden. In de woonwijken zijn privétuinen de overheersende vorm van groen / natuur in de stad. In gewone stadstuinen komen honderden soorten insecten voor en veel vogels.

De grote parken en groene dwarsverbanden werken als concentraties stadsnatuur. Bij goed ecologisch beheer van inheemse bossages met bloemrijke randen kunnen nog meer soorten dieren voorkomen dan in stadstuinen. De grote groengebieden bevorderen de in- en doorstroom van natuur vanuit de stadsranden de woonwijk in.

Kansen voor de ecologische structuur

De ecologische corridors lopen langs de spoorlijnen, langs de zuidrand van Schalkwijk en over de Verdolven Landen langs de Slaperdijk. Deze corridors worden ontwikkeld.

Er kunnen in de polders een aantal ‘schoonwater-met-moeras-kernen’ worden ontwikkeld met een grotere biodiversiteit dan in de boezemwatergangen. Het is hierbij wel belangrijk dat deze watergangen niet met boezemwater worden gevoed.

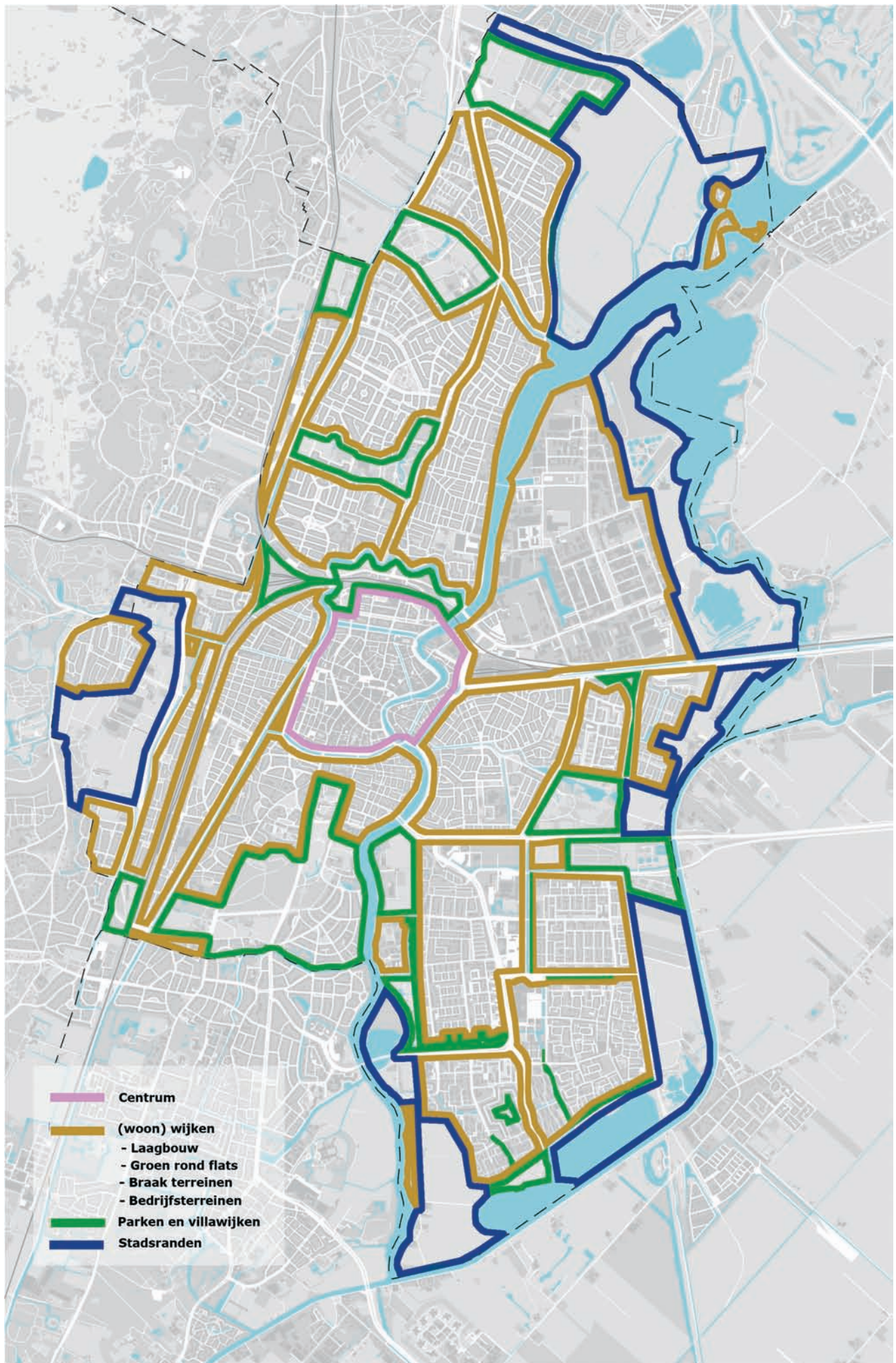
In de duinzone kan natte natuur worden ontwikkeld binnen de structuur van watergangen met schoon, afstromend duinwater.

In de stedelijke zone is langs en in de bestaande watergangen ruimte voor beperkte oeverbegroeiing en voor waterplantengroei.

In samenwerking met Rijnland worden kansen benut om langs de hoofdwatertgangen natuurvriendelijke oevers aan te leggen.

²

Stinse voorjaarsbloeiende planten in een beboste omgeving

3. Buurt groenstructuur

3.1. Inleiding

De groenstructuur van de wijken wordt gevormd door het (semi) openbare, toegankelijke groen. In dit groen zijn de mogelijkheden voor wandelen, zitten en spelen van belang. Voor spelen zijn ruig groen, trapveldjes en groen omzoomde speelplekjes/-pleinen nodig. De aanwezigheid van kijkgroen is voor de beleving en positieve waardering van de buurt essentieel.

3.2 Liefst meer, maar niet minder groen in de buurten

3.2.1 De groen kwaliteit en kwantiteit van buurten

Een van de kwaliteiten van Haarlem is de grote diversiteit aan woonsferen. Dit komt doordat de stad veel verschillende woontypologieën heeft. Elke woontypologie heeft een specifiek stedenbouwkundig verkavelingspatroon. Bij elk van deze typen horen karakteristieke vormen en hoeveelheden van openbaar groen.

De gemeente spant zich in voor verbetering van het groen in de stad. De buurten met groenarmoede krijgen daarbij extra aandacht. In deze buurten is het aantal vierkante meters groen per woning zeer laag; minder dan tien m² groen per woning. In een aantal groenarme buurten ontbreekt bovendien een buurtpark of groenelement met goede afmetingen (van ca. 0,5 hectare) binnen een loopafstand van driehonderd meter. Voor deze buurten is een zoekgebied opgenomen voor het vinden van een locatie voor een buurtpark of groenelement van formaat (bijlage 2).

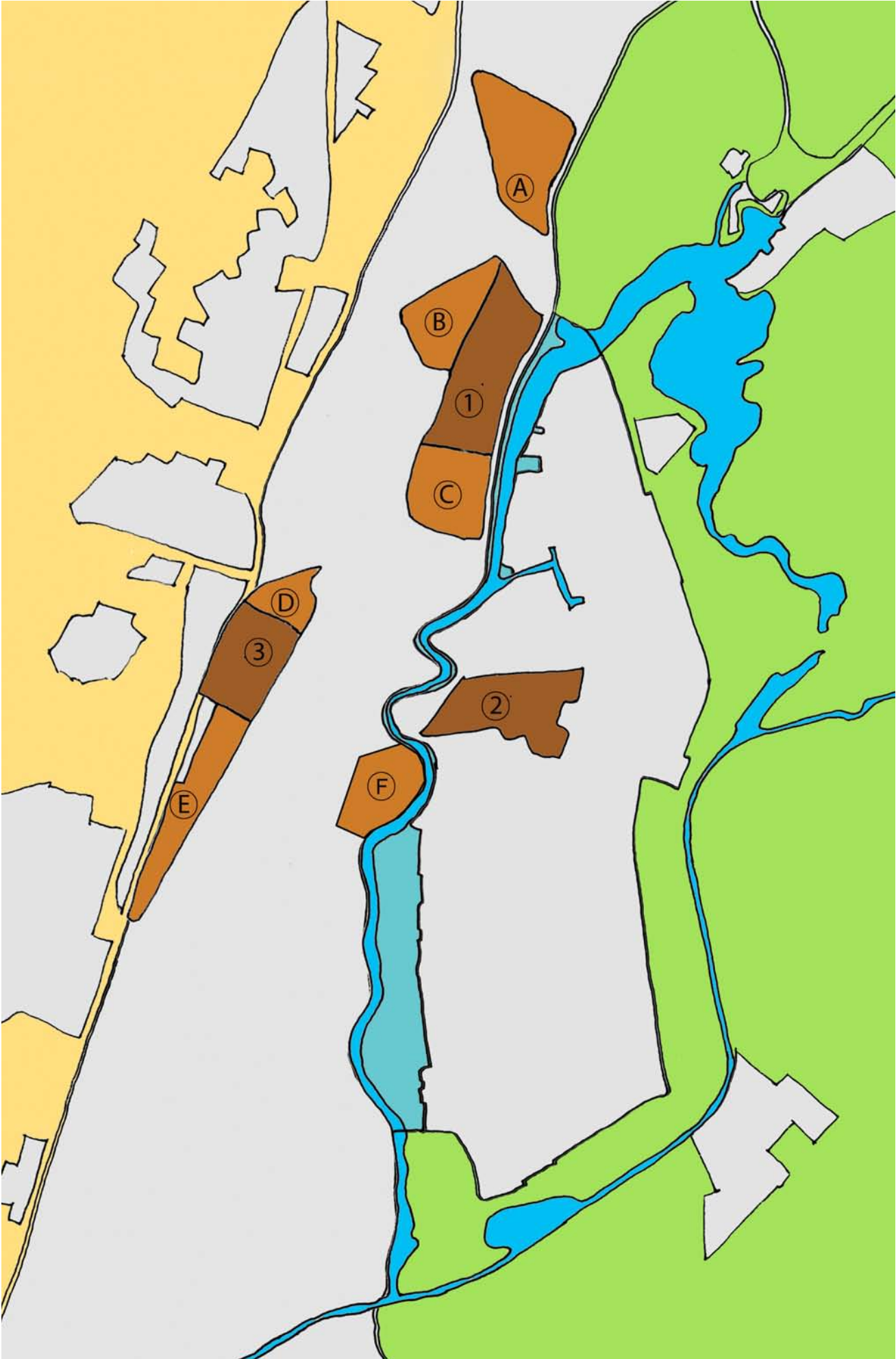
Binnen elke typologie in Haarlem zijn voorbeelden waar de kwantiteit en kwaliteit van de groenstructuur goed is:

- Centrumgebieden: Binnenstad
- Verdichte buurten zonder voortuin: Slachthuisbuurt
- Verdichte buurten met voortuin: Dietsveld/ Houtvaartkwartier
- Gemengde buurten met royale aanleg: Koninginnebuurt
- Tuindorpen: Overdelft
- Villawijken: Den Hout
- Kleinschalige strokenbouw: Sinnevelt
- Grootschalige strokenbouw: Boerhaavewijk
- Woonerven: Meerwijk

Er is een aantal buurten binnen de typologieën ‘Verdichte buurten met en zonder voortuin’ waar de kwaliteiten in de openbare ruimte het gebrek aan groen onvoldoende compenseren. Een positief voorbeeld is de Binnenstad. De structuur, compositie en architectuur in die buurten zijn niet van dienaard dat het beschermde stadsgezichten betreft, zoals de Stationsbuurt, de Spaarnwouderbuurt en de Patrimoniumbuurt. Groenarme wijken zonder voortuin en soms een kleine achtertuin zijn aangewezen op groen in de buurt.

Hieronder staat per stadsdeel in welke buurten er te weinig groen is. Sommige buurten zijn een zoekgebied voor een buurtpark of andere vormen van groen, omdat het groenoppervlakte hier zeer laag is. Ook ontbreekt in deze buurten vaak privégroen dat de aanwezigheid van

openbaargroen kan compenseren. Al in het structuurplan is aangegeven dat meer groen voor deze buurten wenselijk is. In alle stadsdelen van Haarlem verdient de kwaliteit van het groen meer aandacht.

VISIE OP DE GROENSTRUCTUUR VAN HAARLEM

- duingebied / landgoederen
- bebouwing
- groen-blauwe ruggengraat
- veenweidegebied
- wijken met groenarmoede
 - A vondelkwartier / vogelenbuurt
 - B planetenwijk
 - C transvaalbuurt
 - D zijlweg oost
 - E leidsevaartbuurt
 - F rozenprieel
 - 1 indischebuurt noord en zuid
 - 2 oude amsterdamsebuurt, potgieterbuurt, van zeggelenbuurt
 - 3 leidsebuurt
- zoekgebieden voor nieuwe buurtparken

Stadsdeel West:

- Leidsebuurt, groenarmoede
- Zijlweg-Oost, groenarmoede
- Leidsevaartbuurt, groenarmoede en zoekgebied voor buurtpark / vergroening

In stadsdeel Noord (1)

- Vondelkwartier, groenarmoede
- Planetenwijk, slechte kwaliteit van het groen
- Vogelenbuurt, groenarmoede
- Indische buurten Noord, groenarmoede en zoekgebied voor buurtpark / vergroening

In stadsdeel Noord (2)

- Transvaalbuurt, groenarmoede
- Indische buurten Zuid, groenarmoede en zoekgebied voor buurtpark / vergroening

In stadsdeel Oost

- Potgietersbuurt, groenarmoede en zoekgebied voor buurtpark / vergroening
- Oude Amsterdamse buurt, groenarmoede en zoekgebied voor buurtpark / vergroening
- Van Zeggelenbuurt, groenarmoede en zoekgebied voor buurtpark / vergroening
- Parkwijk

In stadsdeel Zuid

- Rozenprieel, groenarmoede

In de stadsdelen Delftwijk en Schalkwijk is voldoende groen, maar het aanwezige groen, is van matige kwaliteit. Hier ligt de prioriteit in het verbeteren van het groen.

De oplossing van de geconstateerde knelpunten in de buurten wordt gezocht in:

- het groen dat er is (vooral in groenarme buurten) ook bij nieuwe ontwikkelingen te behouden of zelfs uit te breiden aan de hand van de groenambitie (zie verder).
- de kwaliteit van het bestaand buurtgroen te verbeteren en daarmee de leefbaarheid van de buurt.
- het groen buiten de stad of in de omgeving toegankelijk te maken door het verbeteren van de recreatieve routes.

Met compact groen in de vorm van stoepgroen, gevelbegroeiing en daktuinen is een stenige omgeving te vergroenen. Plantsoenen, bredere profielen en/of het aanleggen van (kleine) groengebieden waar gespeeld kan worden, zorgen ook voor meer groen in de buurt. Maar er zijn vooral creatieve oplossingen nodig omdat zowel woningbouw, groen en verkeer aanspraak maken op dezelfde schaarse (openbare) ruimte. Meervoudig ruimtegebruik, bijvoorbeeld in de vorm van daktuinen het aanleggen van dak- en geveltuinen is een mogelijkheid om in de compacte stad de milieu- en belevingskwaliteit te bevorderen. Deze daktuinen kunnen (deels) opengesteld worden voor het publiek waardoor er aanvullende (semi) openbare ruimte ontstaat.

3.2.2 Gedifferentieerde groenambitie

De gemeente hanteert een gedifferentieerde groenambitie voor de buurten met als doel de gewenste hoeveelheid groen in de buurten te beschermen en te ontwikkelen. Deze ambitie voor (semi) openbaar groen³ is afhankelijk van de stedenbouwkundige opbouw en varieert van 15 m² per woning in de buurten met groenarmoede tot 45 m² in de kleinschalige strokenbouw. Immers iedere typologie heeft een andere (groen)inrichting van de openbare ruimte. Bij hoogbouw is per woning geen of nauwelijks privé groen⁴ en zijn bewoners aangewezen op het (semi) openbare groen. Bij laagbouw beschikken bewoners over privé tuinen.

Tabel 1: Gedifferentieerde groenrichtlijn voor (semi)openbaar groen in de buurt voor Haarlem in aantal m² per woning⁵.

Stedenbouwkundige typologie	Richtlijn (semi)openbaar groen binnen de buurt
Buurten met groenarmoede met beperkte ruimte in en om de buurt.	15 m ²
Overige verdichte buurten met en zonder voortuinen en linten van verspreide bebouwing.	20 m ²
Gemengd met royaal aanleg, tuindorpen, kleinschalige strokenbouw en villawijken	30 m ²
Woonerven en grootschalige strokenbouw	45 m ²
Centrum en beschermde stadsgezichten	n.v.t., maar de hoeveelheid groen mag in principe niet afnemen bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Groenambitie als instrument

De gemeente gebruikt de groenambitie bij het opstellen van gebiedsvisies en stadsdeelvisies. De groenrichtlijn wordt opgenomen in het programma van eisen van zowel stedenbouwkundige ontwikkelingen als de herinrichting van de openbare ruimte. De gemeente hanteert de groenambitie als toetsingscriterium bij de beoordeling van stedenbouwkundige ontwerpen, schetsontwerpen en definitieve ontwerpen voor de openbare ruimte. De ambitie is richtinggevend.

Er is geen richtlijn voor groen in het centrum, de beschermde stadsgezichten en in bijzondere bebouwing (industriegebied). De reden hiervoor is de waardevolle en vastgelegde

³ Het groen heeft betrekking op het openbaar en semi- openbaar groen omdat de gemeente hier invloed op heeft. Semi- openbaar groen is vaak in beheer van woningbouw corporaties.

⁴ Voor de individuele bewoner is het privégroen een belangrijke kwaliteit, die bijdraagt aan de beleving van de woonomgeving.

⁵ In deel 3, de Buurtpaspoorten, staat de hoeveelheid groen per buurt in de huidige situatie en de gedifferentieerde groenrichtlijn.

stedenbouwkundige structuur en de aanvullende kwaliteiten van de openbare ruimte die het gebrek aan groen compenseren.

De hoogte van de groenrichtlijn is gebaseerd op normen uit het Groenstructuurplan van 1991, wetenschappelijk onderzoek (Bervaes, 1996) en de evaluatie van de buurten met goede kwaliteit in Haarlem (bijlage 3, de Buurtpaspoorten).

Toepassing groenrichtlijn

De kwalitatieve en kwantitatieve consequenties van een project voor het groen worden aangegeven in een groentoets. De groentoets geeft aan hoeveel vierkante meters groen en hoeveel bomen er staan binnen de projectgrenzen en wat de kwaliteit, conditie en toekomstverwachting hiervan is. Het ontwerp/plan van de ontwikkelaar geeft vervolgens aan hoeveel vierkante meter groen en hoeveel bomen behouden blijven en / of worden teruggeplant. Door de hoeveelheden groen en het aantal bomen in de huidige situatie en de toekomstige situatie van elkaar af te trekken, blijft een groensaldo over. Dit saldo geeft aan hoeveel vierkante meters groen en hoeveel bomen er bijkomen of verdwijnen. Deze gegevens worden meegenomen in de besluitvorming over een ontwikkelingsplan of bouw aanvraag.

Binnen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen streeft de gemeente de gedifferentieerde groenrichtlijn na. Hierbij kunnen ontwerp ingrepen, zoals dubbel ruimtegebruik behulpzaam zijn. Als de gemeente overtuigd is van het feit dat de gedifferentieerde richtlijn niet binnen het project gerealiseerd kan worden, wordt gekeken naar compensatie of kwaliteitverbetering van bestaand groen binnen de buurt. Een kwalitatieve verbetering wordt bereikt door bijvoorbeeld het realiseren van een combinatie van groen en water. Een functionele verbetering wordt bijvoorbeeld bereikt door het inrichten van groen als groene speelruimte.

Voorbeeld toepassing Groenrichtlijn

In een verdichte buurt met 6 m² groen per woning worden 60 woningen gesloopt en 100 herbouwd. De groenrichtlijn binnen de buurt is 15 m² groen per woning. De 100 woningen staan langs een straatlengte van 250 meter. Aan bestaand groen verdwijnt voor nieuwbouw in deze buurt 500 m² en 24 bomen.

Volgens de gedifferentieerde groenrichtlijn is de inspanning gericht op:

Compensatie van 24 bomen en 500 m² groen. Het is gewenst om $15 - 6 = 9$ m² groen per woning x 100 woningen = 900 m² extra groen te creëren. Het groen na de bouw kan bijvoorbeeld bestaan uit:

- een groene zit / ontmoetingsplek van 20 x 30 m = 600 m², semi openbaar groen
- een kleine groen speelplek van 10 x 30 m aan groen = 300 m²
- singel / rand / berm langs het project = 500 m²
- 24 bomen

3.3 Snel en makkelijk naar het groen buiten de stad

Groene wandel- en fietsroutes gaan langs lanen en straten met bomen, door de parken en langs watergangen. Deze recreatieve routes maken de hoofdgroenstructuur beter beleefbaar en zijn een belangrijke verbindende schakel voor de bereikbaarheid van het groen in de stad en het landschap erbuiten. Door het aanleggen van recreatief aantrekkelijke routes, kunnen straks meer mensen gebruik maken van het groen. Vooral voor bewoners van groenarme buurten zijn deze routes erg belangrijk om het (gebruiks)groen te kunnen ervaren.

Om het groen in en om de stad te bereiken, zijn er nu verschillende barrières voor fietsers, wandelaars en spelende kinderen.

Barrières

- De grootste barrière tussen de bebouwde kom en het duingebied met zijn landgoederenzones en de kust, zijn de Westelijke Randweg en de spoorlijn.
- Het spoor richting Beverwijk / Uitgeest is een barrière.
- De oostkant van de stad is tot aan de Ringvaart en de Mooie Nel goed ontsloten. Het gebied daarachter is nog niet goed te voet of met de fiets te bereiken.
- Het spoor, de Schipholweg en de Amsterdamse vaart vormen een barrière in de noord-zuid richting van de groen zoom.
- Barrières binnen de stad zijn: de Europaweg, de Waarderweg, de Prins Bernhardlaan, de Amerikaweg en de Spaarndamseweg.
- Het Spaarne is een grote barrière tussen de oostelijke en westelijke stadsdelen. Alleen in de binnenstad liggen voldoende brugverbindingen. Hier draagt het water in grote mate bij aan de belevingskwaliteit.

Tegenover deze barrières staan kansen om de routes te verbeteren. Er liggen kansen in de ontbrekende verbanden. In een aantal gevallen zijn de aanwezige verbanden niet groen of te klein van formaat, waardoor zij nauwelijks een recreatieve functie hebben.

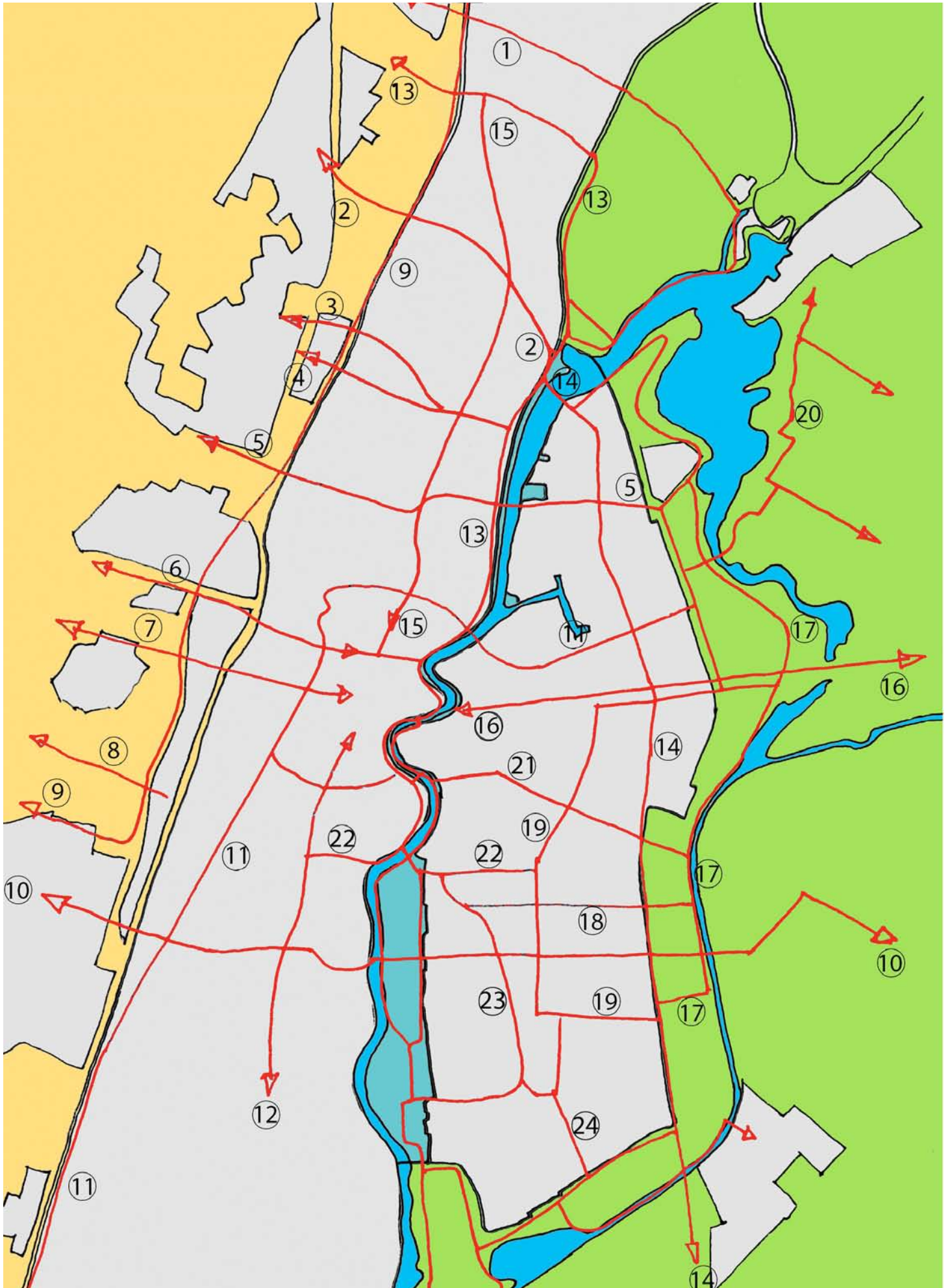
Kansen voor recreatieve routes

- Over de Randweg kunnen meer groene recreatieve verbindingen aangelegd worden. Het Structuurplan 2020 voorziet al in een overbouwning van de Randweg ter hoogte van de Zijlweg en ook onder de Randweg wordt de wandel- en fietsverbinding Houtmanpad verbeterd.
- De noord-zuid zones zijn op diverse plaatsen doorsneden met infrastructuur. Aan de oostkant biedt de ontwikkeling van de Spoorzone de aanleiding om de barrière van de Amsterdamse vaart te slechten.
- In Haarlem Noord wordt de Schoterbrug een belangrijke nieuwe verbinding en hier kan een aantrekkelijke recreatieve route op aansluiten. Het groen in de recreatiegebieden ten oosten (Mooie Nel, Binnenliede) en noorden (Schoteroog) van de Waarderpolder raakt op

die manier veel meer bij de stad betrokken. Vooral voor groenarme buurten als het Vondelkwartier, Vogelenbuurt, Dietsveld en Indischebuurt Noord, betekent dit een verbetering van de bereikbaarheid van gebruiksgroen in Recreatieschap Spaarnwoude.

- De Waarderbrug biedt kansen voor het maken van mooie recreatieve verbindingen over het Spaarne.

Het is de bedoeling om in 2010 de Recreatienota te actualiseren. Er wordt dan verder ingegaan op het uitbreiden en verbeteren van het netwerk van recreatieve routes in en om de stad. De recreatieve routes komen in de geactualiseerde recreatienota. De ommetjes van circa 4 tot 5 km vanuit de stad naar het buitengebied krijgen hierin extra aandacht.

VISIE OP DE GROENSTRUCTUUR VAN HAARLEM

- duingebied / landgoederen
- bebouwing
- groen-blauwe ruggengraat
- veenweidegebied
- groene routes :

- 1 slaperdijkweg / slaperdijk
- 2 jan gijzenkade
- 3 orionweg
- 4 zaanenstraat / zaanenlaan
- 5 kleverparklaan / spaansevaartstraat / dr. leijsstraat / industrieweg / tot aan karperpad
- 6 zijlweg / garenkokerskade / nieuwe gracht
- 7 houtmanpad / houtmankade / brouwersvaart
- 8 marcelisvaart
- 9 westelijke randweg / delftlaan
- 10 munterslaan / spanjaardslaan / spaarnelaan / belgiëlaan / kennedylaan / floris van adrichemlaan

- 11 leidsevaart / kinderhuisvest / bolwerken / oude weg
- 12 fonteinlaan / dreef
- 13 zuid schalkwijkerweg / noord schalkwijkerweg / binnen spaarne / spaarndamseweg / vondelweg
- 14 libellepad / fuikvaartweg / waarderweg
- 15 rijksstraatweg
- 16 amsterdamse vaart
- 17 karperpad / stekelbaarspad / liewegje / meikeverpad / bijenpad
- 18 boerhaavelaan
- 19 prins bernhardlaan / amerikaweg / azieweg
- 20 lagedijk / penningveer
- 21 zomervaat / burg. reinaldapark / nieuwe weg
- 22 paviljoenslaan / kamperlaan / buitenrustlaan / schipholweg
- 23 europaweg
- 24 briandlaan / hemmekespad

4. Kwaliteit waarborgen is maatwerk

4.1 Kwaliteitsbenadering

Het verbeteren van de kwaliteit van het groen is een aspect waar de gemeente veel waarde aan hecht. Het groen in Haarlem is van over het algemeen van matige kwaliteit. Door achterstallig onderhoud is het groen versoberd en verschaald (dit probleem is door de raad onderkend en onderhoudsbudgetten zijn verhoogd). Met een kwaliteitsverbetering kan de waarde van het groen aanzienlijk worden verhoogd.

De belangrijkste aspecten van kwaliteit van groen in het stedelijk gebied zijn bruikbaarheid, bereikbaarheid, duurzaamheid en visuele aantrekkelijkheid.

Bruikbaarheid gaat over de geschiktheid van het groen voor bijvoorbeeld recreatie, spelen en ontmoeten door verschillende gebruikers (voetgangers, kinderen, minder validen enz.).

Bereikbaarheid heeft ermee te maken in hoeverre het groen op een prettige en veilige manier te bereiken is voor fietsers en voetgangers (met name kinderen). Duurzaamheid wil zeggen dat beplanting is aangebracht die binnen het beschikbare beheerbudget tot volle wasdom kan komen (mooi oud kan worden) en die past bij de functie die het groen vervult. De functie kan zijn kijkgroen, gebruiksgroen of groen met ecologische waarde. De visuele waarde van het groen draagt bij aan de beleving van de stad. Het gaat over ruimtelijkheid en dat het een positieve bijdrage levert aan de omgeving. Dat de groene ruimte schoon en goed onderhouden is, is een voorwaarde om van de kwaliteit van het groen te genieten.

Samenvattend kunnen we dus zeggen dat de kwaliteit van het groen goed is als het groen past binnen de gebouwde (architectuur) omgeving, als het een positieve bijdrage levert aan de uitstraling/ karakter van de plek, haar functies aansluiten op de wensen van de gebruikers in het plangebieden en het beheer en onderhoud is afgestemd op de aanplant.

Voor groen in de buurten is er groenkwaliteit van bestaand groen en groen dat nog ontwikkeld moet worden. Centraal in beide situaties van de kwaliteitsbenadering van het groen staan de gebruikers. Dit betekent dat maatwerk op wijkniveau essentieel is bij uitbreiding van het groen.

De vraag is hoe de aspecten (bruikbaarheid, bereikbaarheid, duurzaamheid en aantrekkelijkheid) van kwaliteit bereikt en beoordeeld worden. De gemeente heeft hiervoor een aantal instrumenten die zij kan inzetten.

4.2 Instrumenten voor een kwaliteitsimpuls van het groen

Voor het beoordelen van de kwaliteit van het groen wordt onderscheid gemaakt tussen de kwaliteit op structuurniveau en elementniveau. Het structuurniveau heeft betrekking op de hoofdgroenstructuur zoals beschreven in hoofdstuk 2. En het elementniveau betreft het groen in de buurten, de groenelementen zoals een vak met bodembedekkers, of een boom.

In Hoofdstuk 2 zijn voorstellen gedaan voor het verbeteren van de kwaliteit op structuurniveau.

Dit hoofdstuk spitst zich toe op de kwaliteit op elementniveau of wel het groen in de buurten. Op elementniveau zijn vooral de inrichtingskwaliteit, verzorgingskwaliteit en technische kwaliteit van belang. De kwaliteit van bestaand groen is te sturen door inrichting (ontwerp) en beheer.

Voor bestaand groen heeft de gemeente reeds een aantal instrumenten om de kwaliteit van het groen te beoordelen en kwaliteitsverbeteringen voor te stellen.

4.2.2 Instrumenten voor de kwaliteit van bestaand groen

Buurtpaspoorten

Buurtpaspoorten (bijlage 3) kunnen behulpzaam zijn bij het verbeteren van de kwaliteit van het groen in de buurten. De buurtpaspoorten zijn een beschrijving en analyse van het groen in elke buurt van Haarlem. Er is een analyse gemaakt van de beeldkwaliteit (robuustheid, variatie, aantrekkelijkheid voor verschillende doelgroepen en herkenbaarheid van de buiten ruimte), de bereikbaarheid en de bruikbaarheid (openbaarheid, toegankelijkheid en de compleetheid van de aanwezige groenvoorzieningen). Op basis van deze analyse staan in de buurtpaspoorten de kansen en knelpunten voor verbetering van het groen in de buurten.

Beleidskader Openbaar Ruimte

Het Beleidskader Openbaar Ruimte geeft een richtlijn voor onderhoud en is de basis voor het maken van Handboeken Inrichting Openbare Ruimte (HIOR's). Doel is verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Als achtergrond voor de onderhoudskwaliteit (schoon, heel, veilig, verzorgd) geldt het door CROW opgestelde nationale Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte (KOR)

HIOR

Het Hior is een instrument dat volgt uit het beleidskader Openbaar ruimte. Op stadsdeelniveau worden HIOR's gemaakt (handboeken voor de inrichting van de openbare ruimte). In deze handboeken staat een visie op de inrichting van de openbare ruimte (incl. het groen) en richtlijnen voor de toe te passen materialen. Het geeft kaders voor materialen, profielen, details en objecten, waarmee bij ontwerp, inrichting, uitvoering en beheer rekening moet worden gehouden. Het HIOR kan als instrument gebruikt worden bij de kwaliteitsverbetering van met name bestaand groen. Voor de binnenstad is al een HIOR opgesteld. Voor Schalkwijk en Haarlem Noord worden ze momenteel opgesteld.

Onderhoudskwaliteitsprofielen

Haarlem werkt met drie kwaliteitsniveaus voor onderhoud; sober, standaard en verzorgd. Deze wordt in een onderhoudskwaliteitsprofiel voor een deelgebied vastgelegd. In deze profielen staat de ambitie per onderhoudsaspect (beeldkwaliteit, netheid en veiligheid van de groene ruimte). De zogenaamde referentiebeelden geven een indicatie van de kwaliteit die hoort bij deze niveaus. Binnen een kwaliteitsniveau kunnen door het schuiven met beheerbudgetten nog wel accenten worden aangebracht op plekken waar een hoger beheerniveau gewenst is (wijkwinkelcentrum bijvoorbeeld).

Externe beoordelingsinstrumenten

Voor de integrale kwaliteitsbeoordeling van groen heeft instituut Alterra de methode INTEGRO (Oosterbaan e.a.) ontwikkeld. Deze methode geeft voor elementen en verschillende beheereenheden een beschrijving van functies, kwaliteitskenmerken en mogelijke kwaliteitsniveaus. Deze methode is gericht op kwaliteitsaspecten als ecologie, sociale en fysieke veiligheid en netheid.

Schema: Relatie tussen de kwaliteitsaspecten en de verschillende beleidsplannen.

Kwaliteitsaspect	Elementniveau =Groen in de buurt	Structuurniveau
Beeldkwaliteit en leefbaarheid	Buurtpaspoorten	Hoofdbomenstructuur GSP en Bomenbeleidsplan
Bruikbaarheid, functionaliteit en veiligheid	Buurtpaspoorten en Beleidskader Openbare Ruimte	Parkenvisie en Bomenbeleidsplan Groene zones en ontwikkeling groengebieden GSP Recreatienota
Bereikbaarheid	Buurtpaspoorten	GSP 2020 Recreatienota
Ecologische kwaliteit		Uitwerking Meer Natuur in Haarlem
Cultuurhistorische kwaliteit	Monumentale bomenbeleidsplan en Beheerplannen	Parkenvisie, Beheerplannen en inrichtingsplannen Welstandsnota
Inrichtingskwaliteit	Handboeken inrichting Openbare Ruimte en Bomenbeleidsplan	
Verzorgings- en onderhoudskwaliteit	Beleidskader Openbare Ruimte, Inrichtings- en beheerplannen en het Bomenbeleidsplan	
Duurzaamheid	Beleidskader Openbare Ruimte, Inrichtingsplannen, Beheer- en onderhoudsplannen, Hoofdgroenstructuur GSP en Bomenbeleidsplan	

4.2.2 Instrumenten voor de kwaliteit van groen in ontwikkelprojecten

De gemeente heeft ook een aantal instrumenten om te komen tot kwalitatief goed groen in ruimtelijke plannen. Deze instrumenten kunnen nog wel verfijnd worden en meer toegespitst op een goede inbedding van groen in de plannen.

Groentoets

Vanaf april 2007 moet in ieder plan voor ontwikkeling en inrichting van de openbare ruimte een groenparagraaf worden opgenomen, de zogenaamde groentoets. Hierin staat de kwaliteit van het groen, zodat bij ontwikkelingen van het gebied duidelijk wordt wat behouden of eventueel aangepast moet worden.

Gebiedsvisies

Voor gebieden waar grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zijn, worden gebiedsvisies opgesteld. Dit is een integrale visie, als uitwerking van het structuurplan en de stadsdeelvisie. De gebiedsvisie moet ook een visie bevatten op het kwaliteitsaspect groen. De groenambitie uit dit groenstructuurplan wordt in de gebiedsvisies verwerkt.

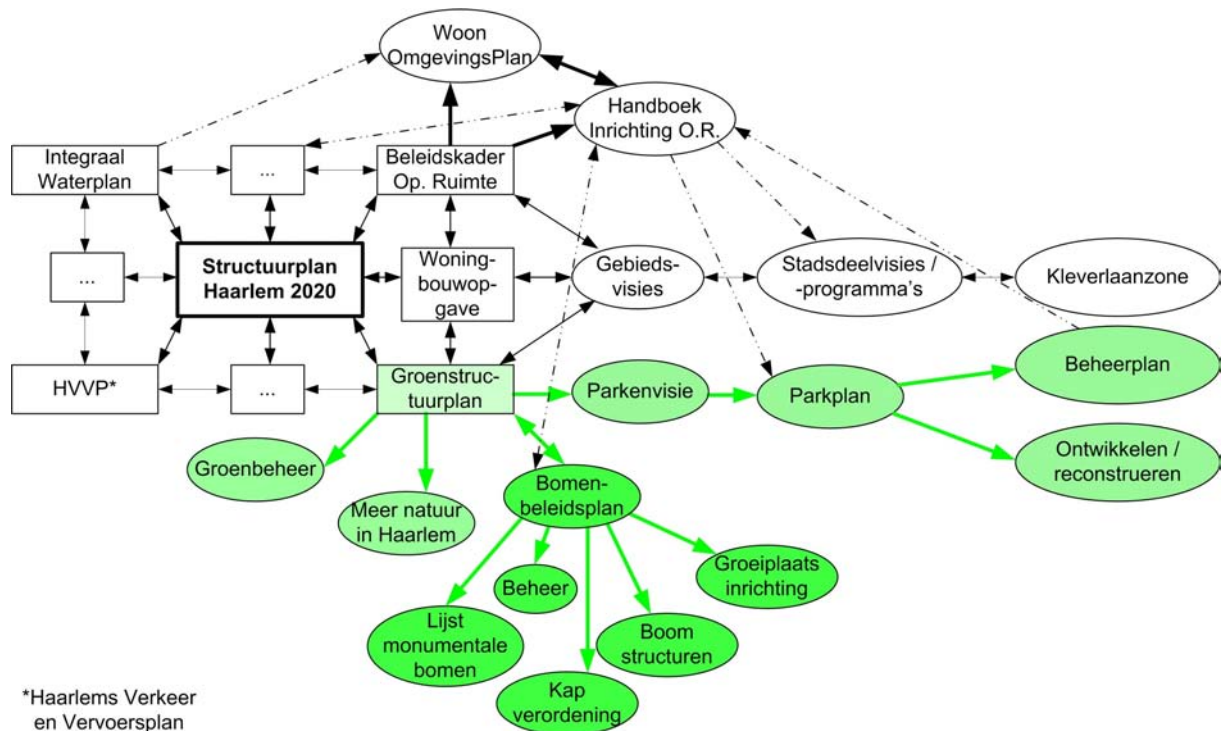
Om een optimale kwaliteit te bereiken voor het plangebied is het belangrijk dat vanaf de start van het proces een beleidsmedewerker, ontwerper en beheerder openbare ruimte en groen meedenken over het ontwerp, de inrichting en het beheer van het groen in het gebied.

Bij deze integrale aanpak is de 'Handreiking Duurzame Stedenbouw' van belang. Voor de technische ruimtelijke eisen en profielen bestaat de nota 'De richtlijnen fysieke projecten'.

Het planproces

Ook voor kleinere ontwikkelingen in de stad (bv een bouwblok) geldt de relatie tussen de kwaliteit van een ontwerp, de inrichting en beheer en onderhoud. Vanaf het eerste initiatief moet de waarde van het groen en de eisen voor het groen onderdeel van het planproces zijn.

Zowel het groenbeleid als de expertise op het gebied van groenbeheer moeten hierin worden betrokken. Als een groenontwerp niet goed te beheren is, leidt dit tot verloedering van het gebied. Om dit te voorkomen moet de beheerder al in een vroegtijdig stadium van de planvorming meedenken.

5. Realisatie tot 2020

Onderstaande voorstellen betreffen verbeteringen in de hoofdgroenstructuur of beleidsopgaven als uitwerking van dit groenstructuurplan. De voorstellen zijn gesplitst in 2 fasen:

- korte termijn (tot 2013)
- middellange termijn (tot 2020)

Uitvoering op korte termijn waar middelen voor zijn gereserveerd in het MJP-OGV 2009-2012:

Uitwerking	voorstellen	Begroot
Beleid	Uitwerking stappenplan voor het hanteren van de gedifferentieerde groenrichtlijn. Deze uitwerking wordt vastgelegd in de nota 'Richtlijn fysieke projecten' en wordt vastgesteld door B&W.	Begroting: beheer en onderhoud Groen, product Beheer en Beleid
Beleid	Instrumenten verder uitwerken en geschikt maken om de kwaliteit van het groen te versterken; Hior, groentoets, procesbeschrijving en PvE.	Begroting: beheer en onderhoud Groen, product Beheer en Beleid
Beleid	Bijhouden hoeveel groen en waar er in Haarlem bijkomt en verdwijnt (groenboekhouding).	Begroting: beheer en onderhoud Groen, product Beheer en Beleid
N-Z zone Oostflank Nr 6	Het aanvullen en uitbreiden van recreatief aantrekkelijke langzaamverkeerroute rond Schalkwijk, zodat bereikbaarheid en bruikbaarheid van het groen toeneemt.	Grootschalig groen, IP 65.18, 2010.
N-Z zone Oostflank Nr 8	Ontwikkelen van een recreatieve route langs de Verenigde Polders en de westkant van Schalkwijk in het verlengde van het fietspad langs de Meerwijkplas en Molenplas.	Grootschalig groen, IP 65.18, 2009/2011, incl. subsidiegeld ILG
N-Z zone Oostflank Nr 9	Uitvoering geven aan het Landschapsbeheerplan en het recreatief ontwikkelen van de Verenigde Polders.	IP 65.18:voor 2009/2011.
N-Z zone Westflank Nr 14	Ontwikkelen van het Van Leeuwenhoekpark.	Begroting: Intensivering groen (m62/a63), 2013.
N-Z zone Westflank Nr 17	Op de plaatsen waar vrije zichten mogelijk zijn richting de binnenduinstrand storende beplanting en bebouwing verwijderen; langs de Westelijke randweg en in de bollenelden en weilanden.	Begroting: Intensivering groen (m62/a63) 2013.
O-W zone, de Hout Nr 19	Het natuur en hakhoutbeheer in Eindhoven doorzetten.	Begroting: Beheer en onderhoud openbaar groen, product: Dagelijks onderhoud groen
O-W zone, de Hout	Het verbeteren van de dagelijkse	Grootschalig

Nr 20	gebruiksmogelijkheden van de Hout, zoals wandelen, zitten , spelen ballen.	groen, IP 65.18, 2010/2011
-------	--	----------------------------

Uitvoering op korte termijn waar geen middelen voor zijn (Mogelijke dekking afhankelijk van subsidie):

Uitwerking	Voorstellen	
Lange lijnen, het spoor Nr 28	Het gericht aanbrengen van groen tegen de geluidsschermen die langs het spoor verrijzen.	

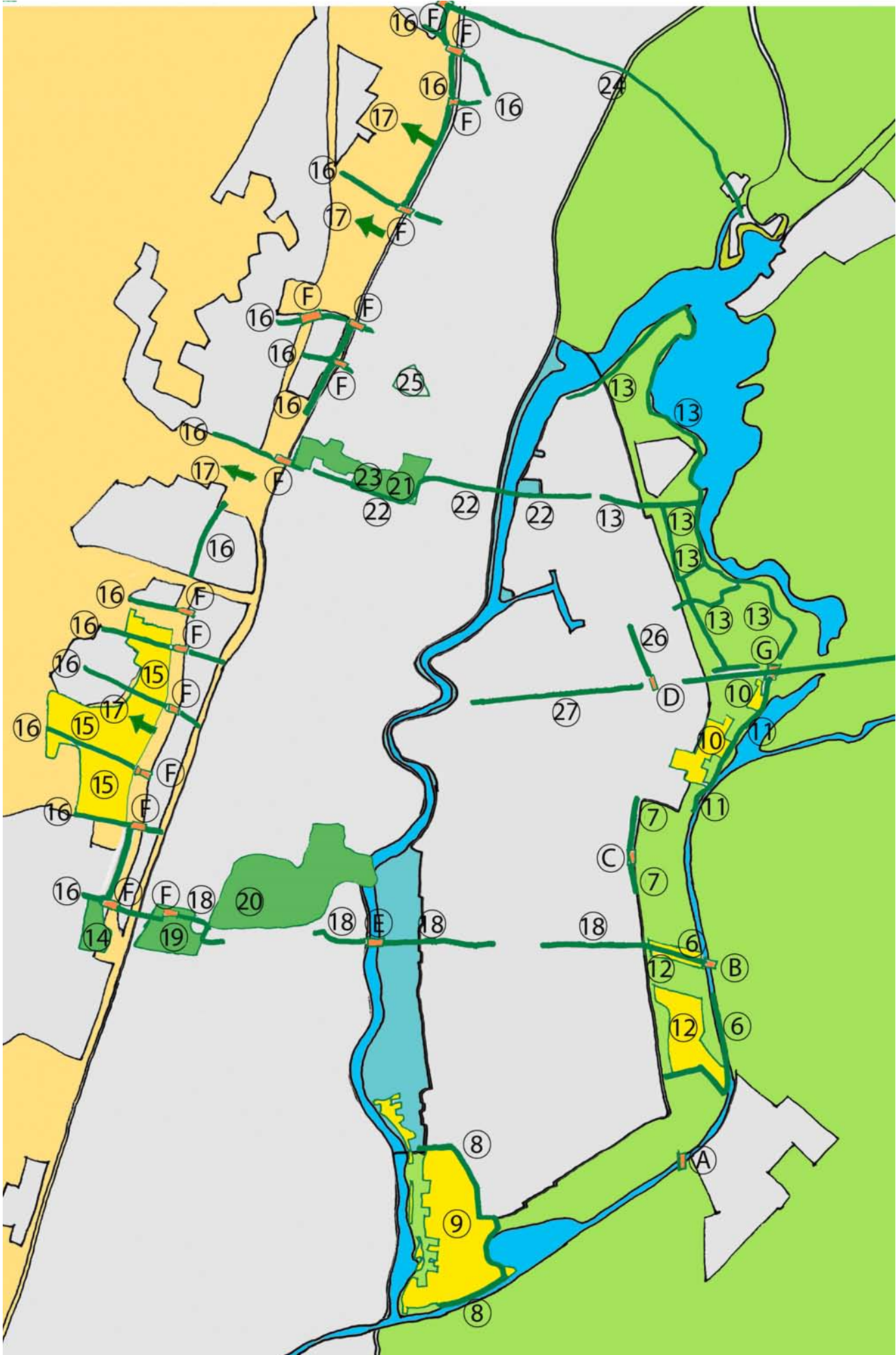
Uitvoering op middellange termijn waar middelen voor zijn:

Uitwerking	voorstellen	begroot
Beleid	Opstellen wijkvisies voor de groenarme buurten	Begroting: beheer en onderhoud Groen, product Beheer en Beleid
O-W zone, Kleverpark Nr 21	Meer visuele openheid realiseren, zodat de beleving wordt vergroot en het gebied toegankelijker wordt.	Grootschalig groen, IP 65.18, 2010/2011
O-W zone, Zaanenparkzone, Nr 25	Langs de Zaanenlaan het park visueel meer openen naar de straat door het verwijderen van heesters.	Begroting: Intensivering groen (m62/a63) 2013.

Uitvoering op middellange termijn waar geen middelen voor zijn (Mogelijke dekking afhankelijk van subsidie):

Uitwerking	voorstellen	
N-Z zone Oostflank Nr 7	Het aanvullen van de langzaamverkeerroute langs de Fuikvaartweg over de N205, langs d3e volkstuinten tot aan het Libellepad. Hiermee wordt het Reinaldapark ontsloten voor Schalkwijk.	
N-Z zone Oostflank Nr 10	Ontwikkelen van de Zuiderpolder als recreatiefuitloophoeve.	
N-Z zone Oostflank Nr 11	Opwaardering van het Liewegje als recreatieve route, die aansluit op het Stekelbaarspad in de Veerplder.	
N-Z zone Oostflank Nr 12	Het maken van een nieuw inrichtings- en beheerplan voor het zuidelijk deel van de Poelpolder. Uitgangspunt is een combinatie van het huidige gebruik met extensieve recreatie en natte natuur.	
N-Z zone Oostflank Nr 13	Het aanvullen en opwaarderen van het padennetwerk, waardoor de noord-oostflank beter geschikt wordt voor recreatie en beter gaat functioneren als uitloophoeve. Een goede verbinding tussen de industrieweg en het Karperpad is hierbij van groot belang. Het creëren van een ecologische plas-dras zone in combinatie met waterberging aan de oostkant van de A. Hofmanweg (zie ook Integraal waterplan)	
N-Z zone Westflank	Het ontwikkelen van het gebied aansluitend op het landgoed Elswout.	

Nr 15	Uitgangspunt bij de ontwikkeling is het recreatief gebruik intensiveren met behoud van de natuurfunctie (in noordelijke deel al in gang gezet).	
N-Z zone Westflank Nr 16	Door het bestaande padennetwerk in de westelijke stadsrand aan te vullen en beter geschikt te maken voor recreatie, gaat dit gebied beter functioneren als recreatief uitloopgebied.	
O-W zone, de Hout Nr 18	Het aanvullen van de recreatieve groene route tussen het Libellepad, het spaarne, de Hout en de Leidsevaart, langs de Floris van Adrichem-, Belgie- en de Spaarnelaan.	
O-W zone, Kleverpark Nr 22	Het meer toegankelijk maken van de diverse onderdelen middels een continue, recreatieve route die de groengebieden aaneenrijgt.	
O-W zone, Slaperdijk Nr 24	Versterken en veiliger maken van de recreatieve verbinden over de Slaperdijk, het zgn. Slaperdijkpad. Deze route verbindt het duingebied met Spaarnwoude.	
Waarderpolder / Schalkwijk Nr 26	Het maken van een langzaamverkeerroute tussen het Meerspoorpad en de Waarderweg, waarbij de Amsterdamse Vaart gekruist moet worden.	
Amsterdamse Vaart Nr 27	De vaart weer in het zicht brengen door het bosplantsoen te verwijderen en te vervangen door een doorgaande plasdrasoever.	

BIJLAGEN

bijlage D : begrippenlijst

Hieronder staat een overzicht van de begrippen die gehanteerd zijn in de groenstructuurvisie.

» **Beleefbaarheid van groen**

Een kwaliteitsaspect van groen waarbij de robuustheid, variatie, aantrekkelijkheid voor verschillende doelgroepen en herkenbaarheid van de buitenruimte van belang is.

» **Belevingsgroen**

Groen dat dient voor de beleving van kinderen en dat bijvoorbeeld bestaat uit een ruig groen speelterrein waarin kinderen de kwaliteiten van groen kunnen beleven.

» **Beschermde stadsgezichten**

Buurtten of delen van buurten die aangewezen zijn vanwege hun bijzondere cultuurhistorische en stedenbouwkundige kwaliteit. In deze gebieden dienen de hoofdkenmerken van deze kwaliteit behouden en ontwikkeld te worden.

» **Blokgroen**

Vakken met beplanting, gras en bomen die in straat, hof, woonerf of pleintje liggen. Deze zijn kleiner dan een halve hectare en functioneren over het algemeen als aankleding van de buurt en verbetering van de milieuomstandigheden.

» **Bruikbaarheid groen**

Een kwaliteitsaspect van groen waarbij de openbaarheid, de toegankelijkheid en de compleetheid van de aanwezige groenvoorzieningen van belang is.

» **Buurtgroen**

Vakken met beplanting, gras en bomen met een oppervlakte tussen de 0,5 en 5 hectare die over het algemeen functioneren als gebruiksgroen, ontmoetingsplek, speelplek, aankleding van de buurt en verbetering van de milieuomstandigheden. Als het buurtgroen groter dan enkele hectares is kan gesproken worden van een buurtpark.

» **Buurtpaspoort**

Een systematische beschrijving van een buurt waarin de hoeveelheid groen en het aantal bomen, de woningdicht-

- heid, de karakteristiek van de bebouwing en het groen, de bereikbaarheid van het groen in de omgeving en de barrières, knelpunten en kansen voor verbetering van het groen staan. Bij het buurtpaspoort hoort een kaart met onder andere de opbouw van het groen, de aanwezigheid van speelplekken, trapveldjes en mogelijkheden om in het groen te spelen.
- » Ensemble
Een groep elementen die als een samenhangend object herkenbaar zijn, bijvoorbeeld een park, begraafplaats of een plantsoen met een monument erin (zie Bijlage D).
 - » Functiemenging
Het mogelijk maken van diverse vormen van gebruik in hetzelfde gebied.
 - » Gemeenschappelijke tuin
Het met één of meer anderen deelhebben aan een omheind stuk grond waar bloemen gekweekt of groenten geteeld worden.
 - » Geomorfologie
De opbouw van de ondergrond van het landschap op basis van de aardkundige patronen met verschillende vormen. Bij Haarlem zijn de duinen, de standwal en de strandvlakten onderdelen van de geomorfologische opbouw.
 - » GIOS Groen in en om de stad (zie bijlage C.1)
Beleidsprogramma voor de grote steden in Nederland om te bevorderen, dat nabij de stadsrand en binnen het stedelijk gebied natuur- en groengebieden worden aangelegd, die ook een duidelijke extensieve recreatiefunctie hebben. Zo zijn de inwoners snel in het groen om er te wandelen of te fietsen.
 - » Groenblauwe ruggengraat
De groenblauwe ruggengraat bestaat uit het Spaarne met haar oevers en de routes en groengebieden die daar direct op aansluiten.
 - » Groen in de buurten
Groenvakken die binnen de begrenzing van de buurten liggen en bestaan uit blokgroen en buurtgroen. Dit groen is te vinden in de straten, pleintjes en woonerven, in de vorm van plantsoenen en kleine parkjes.
 - » Groenarmoede
Aanduiding voor gebrek aan groen binnen een buurt als dit onder de 10 m² per woning komt en er geen compenserende kwaliteiten aanwezig zijn.
 - » Groene dwarsverbanden
De zones in Haarlem met groen van enig formaat die in oost-westrichting lopen. Bijvoorbeeld de zone langs de Jan Gijzenvaart en de Kleverlaanzone.
 - » Groene flanken
De gebieden met een landschappelijk karakter die ten westen en oosten van Haarlem liggen. In deze flanken liggen landbouwgronden, natuurgebieden, recreatiegebieden, parken, sportterreinen, volkstuintencomplexen en landgoederen.
 - » Groene routes
Verbindingen voor voetgangers en fietsers die door groengebieden lopen of die langs de route een kralensnoer van groene elementen hebben. De verbindingen hebben voldoende continuïteit (er zijn geen grote barrières) en als men deze gebruikt overheerst het groene karakter.
 - » Groene zoom
De aaneenschakeling van groengebieden die langs de oost- en zuidrand van Schalkwijk liggen.
 - » Groenelement
Laagste niveau van ordening in het groen, bijvoorbeeld een vak bodembedekkers, rozen of een parkboom.
 - » Groenniveau
Onderscheid van groen naar de manier waarop het functioneert voor een bepaald deel van de stad. Bijvoorbeeld de onderverdeling in stadsparken, wijkparken, buurtgroen en blokgroen. Een ander onderscheid is het groen op stadsniveau en het groen in de buurten. Bij het kwaliteitsonderzoek (zie Bijlage D) maakt men onderscheid in structuurgroen (voor de hele stad), ensembles (samenhangende objecten) en elementen (de aparte vakken of bomen).
 - » Groennorm
De hoeveelheid groen per woning, afhankelijk van de woontypologie, die de gemeente hanteert als richtlijn voor ruimtelijke ontwikkelingen in de buurten.
 - » Groenparagraaf
Verplicht onderdeel van elk plan voor ruimtelijke ontwikkeling waarin verantwoord is hoe met het bestaande groen omgegaan wordt.
 - » Groenreserve
Groen zonder duidelijke functie of betekenis dat veelal in slechte onderhoudsstaat is.
 - » Groenstructuur Haarlem
Stedelijke hoofdgroenstructuur en het groen in de buurten
 - » Groentoets
Een instrument dat de gemeente Haarlem inzet om groenvoorzieningen en bomen beter in beeld te brengen bij (voorgenomen) bouw of aanleg. Hiermee beoordeelt de gemeente of een duurzame instandhouding van het groen mogelijk is met uitvoering van de voorgenomen plannen.
 - » Infrastructuur
(Netwerk van) verkeersverbindingen voor auto, trein en bus.
 - » Inrichtingskwaliteit
De kwaliteit die bepaald wordt door de gebruikte materialen, de constructies, type meubilair en de juiste afmetingen voor goede ontwikkeling en functioneren.
 - » ILG Investeringsbudget Landelijke Gebied (zie hoofdstuk

4.3).

Investeringsprogramma dat door de provincies uitgevoerd wordt op basis van de rijksnota Vitaal Platteland. Doel is om op effectieve en efficiënte wijze de gebiedsontwikkeling uit te voeren die bijdraagt aan doelen voor ecologie, recreatie, waterberging en vernieuwing platteland.

» Laan

Weg of breed pad aan beide zijden (op formele wijze) met bomen beplant, waarbij de boomkruinen dicht bij elkaar zitten of elkaar raken.

» Moderne stedenbouw

Opvatting over het ontwerp en de organisatie van steden waarbij principes als licht, lucht en ruimte en een functionele organisatie van de indeling van de wijk of het stadsdeel prevaleren, zonder direct een relatie te leggen met het omliggende en onderliggende landschap.

» Openbaar groen

Groen dat voor ieder vrij toegankelijk is en dat over het algemeen gelegen is in de stedelijke omgeving.

» Park

Aaneengesloten en samenhangend groengebied dat functioneert als recreatieplek in en om de stad. Parken worden onderverdeeld in stadsparken (bijvoorbeeld De Hout), wijkparken (bijvoorbeeld het Molenplaspark) en buurtparken (bijvoorbeeld het Zaanenpark) afhankelijk van hun omvang, de voorzieningen en het gebied waarvoor zij een functie vervullen.

» Plantsoen

Openbaar groen van beperkte omvang met bomen, gras en beplanting. Heeft meestal een aankledings- en milieu-functie en soms een verblijfsfunctie.

» Recreatiegebied

Gebied dat dient voor ontspanning en extensieve sportieve activiteiten (wandelen, fietsen, joggen, paardrijden) en dat over het algemeen extensief ingericht en beheerd is. Een voorbeeld bij Haarlem is Spaarnwoude.

» Semi-openbaar groen

Groen dat in eigendom en/of beheer is van particulieren of woningbouwcorporaties en dat opengesteld is voor omwonenden en andere gebruikers.

» Siereffect

Wanneer een boom opvallende kenmerken heeft die positief gewaardeerd worden, zoals bloei of bijzondere herfstkleuren.

» Stedelijke hoofdbomenstructuur

De beeldbepalende lijnen van bomen langs de gebieds-ontsluitingswegen en belangrijke randen of linten. Deze gebiedsontsluitingswegen liggen op de oude structuur- en ontwikkelingslijnen en vormen de toegangswegen tot de stad en de stadsdelen.

» Stedelijke hoofdgroenstructuur

De samenhangende opbouw van groene objecten (parken, begraafplaatsen, sportcomplexen, recrea-

tiegebieden en ander grootschalig groen) en de groene verbindingen in Haarlem die van betekenis zijn voor de stad als geheel. De stedelijke hoofdgroenstructuur bestaat uit de groene flanken, de groene ruggengraat, de groene dwarsverbanden, de groene hoofdbomenstructuur en de lange lijnen.

» Stinsensbegroeiing

Stinsensbegroeiing is een voornamelijk uit bol- en knolgewassen bestaande verzameling van planten die vroeger voor sierwaarde bij landhuizen werd aangeplant. Het zijn over het algemeen voorjaarsbloeiers.

» Stoepgroen

Groen dat (door bewoners of gebruikers) is toegevoegd in de vorm van plantenbakken, uitgelichte tegelrijen of rondom plantenvakken van bomen

» Strokenbouw

Manier van indeling en opbouw van de woonblokken waarbij de woningen in doorlopende stroken liggen. Een voorbeeld zijn de woningen in de Boerhaavewijk in Schalkwijk.

» Technische kwaliteit

De kwaliteit die bepaald wordt door de degelijkheid van materialen en constructie van een element.

» Verzorgingskwaliteit

De kwaliteit die bepaald wordt door de manier waarop het dagelijkse onderhoud gedaan wordt. Dit bestaat uit activiteiten als het verwijderen van vuil en onkruid, het maaien van gras, knippen van hagen.

» Woning

vaste woon en verblijfplaats waaronder ook zorgenheden en bejaardentehuizen

» Woontypologie

De opbouw van een buurt gekenmerkt door het stedenbouwkundige verkavelingspatroon, woningdichtheid, aanwezigheid van tuinen (privé en collectief), bouwhoogtes, woningtype (rijwoningen, appartementen, villa's e.d.) en percentage openbare ruimte versus privé-grondoppervlak.